

Nr 14.

Ankom till riksdagens kansli den 29 april 1929 kl. 6 e. m.

Konstitutionsutskottets memorial angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Till konstitutionsutskottet hava på därom gjord framställning överlämnats de under tiden från och med den 10 januari 1928 till och med den 9 januari 1929 i statsrådet förda protokoll, nämligen över

justitiedepartementsärenden från och med den 11 januari 1928 till och med den 4 januari 1929;

justitieärenden från och med den 27 januari 1928 till och med den 31 december 1928;

utrikesdepartementsärenden från och med den 13 januari 1928 till och med den 4 januari 1929;

försvarsärenden från och med den 11 januari 1928 till och med den 4 januari 1929;

socialärenden från och med den 11 januari 1928 till och med den 9 januari 1929;

kommunikationsärenden från och med den 13 januari 1928 till och med den 4 januari 1929;

finansärenden från och med den 11 januari 1928 till och med den 4 januari 1929;

ecklesiastikärenden från och med den 13 januari 1928 till och med den 4 januari 1929;

jordbruksärenden från och med den 13 januari 1928 till och med den 9 januari 1929;

handelsärenden från och med den 13 januari 1928 till och med den 4 januari 1929.

Därjämte har på därom särskild gjord framställning till utskottet överlämnats det över ecklesiastikärenden i statsrådet den 1 mars 1929 förda protokoll, i vad detsamma angår tillstånd för universitetet i Uppsala att använda omhänderthavda medel för uppförande av en tennishall m. m.

Vid den granskning av ovan omförmälda protokoll, som i överensstämmelse med grundlagens föreskrift av utskottet företagits och nu fullbordats,

har anledning icke förekommit att mot någon ledamot av statsrådet tillämpa § 106 regeringsformen;

varemot utskottet

funnit följande ärenden vara av beskaffenhet att böra jämlikt § 107 regeringsformen hos riksdagen anmälas.

1:o.

(Protokoll över kommunikationsärenden den 13 juli 1928.)

Den 4 november 1927 beslöt generalpoststyrelsen, att en kontrollör vid postverket, här nedan kallad X., skulle avsättas från sin befattning på grund av obehörigt förfogande för egen räkning över medel, vilka av honom å tjänstens vägnar omhänderhafts i hans egenskap av redogörare vid ett postkontor.

X., som icke överklagade detta generalpoststyrelsens beslut, ansökte hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t av barmhärtighet och nåd måtte mildra hans straff och låta honom få kvarbliva i postverkets tjänst i den tjänsteställning, Kungl. Maj:t täcktes bestämma.

Vid föredragning av ärendet den 13 juli 1928 beslöt den tillförordnade regeringen av nåd på det sätt efterskänka det X. ådömda straffet, att X. tillätes att från och med den 1 oktober 1928 tjänstgöra såsom ordinarie postexpeditör, ävensom medgiva, att vid X:s placering i löneklass i denna befattning hänsyn skulle tagas till hans föregående tjänstgöring i postverket.

Ifrågavarande ansökning hade varit föremål för yttrande av regeringsrätten, som enhälligt tillstyrkt Kungl. Maj:ts sedermera fattade beslut; dock hade ett regeringsråd hemställt, att X. skulle tillåtas återinträda i postverkets tjänst först från och med den 1 januari 1929.

Beträffande vad för övrigt i ärendet förekommit, vill konstitutionsutskottet hänvisa till den vid föredragningen i regeringsrätten använda promemorian, däri föredraganden anför följande (vissa namn jämte en uppgift om privata familjeförhållanden utelämnade):

Hos generalpoststyrelsen anmälde postdirektören i västra distriktet, att vid den 24 oktober 1927 å postkontoret i V. företagen inventering konstaterats en brist av sammanlagt 660 kronor i de av X. omhänderhavda kontanta medlen och värdeteckensförråden. Enligt anmälan erkände X. omedelbart, innan uppräkningen av kassorna började, att bristen föreläge ävensom att den uppkommit genom av honom vid olika tillfällen föröfvade tillgrepp av kontanta medel. X. avstängdes omedelbart från tjänstgöring och förhör i saken hölls följande dag, den 25 oktober, av postdirektören.

Enligt av X:s advokat lämnad muntlig upplysning föranleddes inventeringen, som omfattade tiden den 1—24 oktober 1927, därav, att enligt de till generalpoststyrelsen från nämnda postkontor insända räkenskaperna för nästföregående månad, skulle den månaden föreläggat en brist å 6,000 kronor. Då med anledning härav inventering så skulle företagas, blev X. tillfrågad, huru det förhölle sig med sistnämnda, antagna brist. Härvid hade han uppgivit, att någon brist för föregående månad icke föreläge och att antagandet därom berodde på ett fel i räkenskaperna, vilken uppgift också visat sig vara riktig. X. hade emellertid självant uppgivit, att han under oktober gjort de nämnda tillgreppen, varpå inventering för oktober såsom nämnts skedde.

Enligt den av förhörsförrättaren till generalpoststyrelsen insända redogörelsen för kontanta medel, frankotecken och stämplor för den tid, inventeringen omfattat, förelåg brist i följande tre avseenden

1) Enligt sammanställning av postkontorets kontanta medel .. kr.	15:—
2) Enligt räkning över välgörenhetsmärken .. »	45:—
3) Enligt räkning över frankotecken .. »	600:—
Summa »	660:—

Egentliga postmedel alltså 615 kronor.

Enligt i förhørsprotokollet intagen uppgift hade X. inför inventeringsförrättaren vidgått, att han för egen del tillägnat sig beloppet.

— — — — — I postverkets tjänst hade X. år 1898 blivit e. o. postexpeditör i norra distriktet samt 1904 ordinarie postexpeditör. 1906 placerades han såsom postexpeditör vid postverket i H. och blev 1912 förste postexpeditör i U. 1917 blev han postmästare i M. och 1919 kontrollör vid postkontoret i Ö. 1920 blev han förordnad till postmästare vid postkontoret i T. och förflyttades från och med den 1 augusti 1926 att vara kontrollör vid postkontoret i V. — Han hade skulder å tillsammans omkring 10,000 kronor, delade i större lån samt växlar. Däremot hade han icke några nämnvärda s. k. småskulder. Skulderna berodde på de dryga levnadsmkostnaderna i Norrland ävensom därpå, att han under sin tjänstgöring fått flytta ett flertal gånger från ort till annan på egen bekostnad. Bidrag till flyttningen hade han fått endast i fråga om flyttningarna till T. och V.

Vad den uppdragade bristen anginge, uppgav X., att sannolikt den 11 ifrågasvarande oktober hade en korrespondent velat köpa 4,000 st. 15-öres frimärken. Emellertid hade tjänstgörande dagkassören, ett postbiträde, icke haft så stort antal tillgängligt utan hos X. rekvirerat det nämnda antalet och samtidigt överlämnat likvid för frimärkena 600 kronor. X. hade lämnat ut frimärkena till dagkassören samt lagt nämnda belopp och rekvisitionen i sitt kassaskåp, varvid emellertid rekvisitionen icke datumstämplats. Framärksköpet hade icke blivit infört i journalen över mottagna och försålda frankotecken, och de mottagna pengarna hade ej uppdebiterats i postkontorets kassabok. (X. försummade härvidlag att iakttaga bestämmelserna i postreglementet III § 4, där det föreskrives, att vid postkontor skall föras kassabok, i vilken genast skall antecknas varje omsättning i postkontorets kassa samt i § 14, där det föreskrives, att vid postkontor skall föras frankoteckensjournal, i vilken varje omsättning i postkontorets huvudförråd av frankotecken antecknas). De mottagna 600 kronorna blevo emellertid av X. enligt hans egna, fortsatta uppgifter förbrukade. Samma dag, som han mottog beloppet, hade han »lånat» 430 kronor, vilket belopp han kvitterat å ett postsakskort. Vid två senare tillfällen lånade han ytterligare, ena gången 20 kronor och andra gången 40 kronor, vilka belopp

han antecknade å kortet; 110 kronor utgörande återstoden av det ursprungligen mottagna beloppet hade han vid ett senare tillfälle tagit utan att därom göra anteckning å kortet. Till vad de sålunda tillgripna 600 kronorna använts upplystes ej vid förhöret. — Emellertid uppgav X., att han den 22 oktober ur kassan tillgripit ytterligare 15 kronor, med vilket belopp han omsatt en växel. — Ur kassan för välgörenhetsmärken hade han den 4 oktober tagit 45 kronor, som likaledes gått åt till omsättning av en växel. Beloppet hade han antecknat å ett postsakskort, som lagts bland välgörenhetsmärkena. X. erinrade, att hans månadsavlöning uppginge till omkring 775 kronor (från postverket har uppgivits att efter avdrag av pensionsavgifter månadsavlöningen uppginge till 658 kronor). Enligt X:s beräkning skulle han vid tiden för upptäckandet av bristen hava intjänat omkring 528 kronor och den »egentliga bristen» således uppgå till omkring 130 kronor; han ville anföra detta som en förmildrande omständighet. Det hade varit hans mening att i slutet av månaden bokföra frimärksrekvisitionen samt genom att uttaga ytterligare förskott på lönen och upplåna medel täcka den uppkomna bristen. — Vid förhöret förklarade han sig slutligen beredd att täcka densamma och överlämnade därpå till förhørsledaren 660 kronor.

Postmästaren i V. hörd, uppgav, att han, som alltid i föreskriven ordning och senast den 30 september uppräknat av X. omhänderhavda penningar och värdetecken, icke vid något tillfälle kunnat konstatera brist i X:s kassa. Hans räkenskaper hade alltid varit förda med ordning och stor noggrannhet. Raderingar eller andra ändringar hade aldrig iakttagits, varför postmästaren aldrig haft anledning misstänka, att X. i öarlig avsikt ändrade räkenskapshandlingarna. Emellertid hade X. haft för vana att begära förhållandevis stora förskott å avlöningen. Under september hade han uppburit så mycket, att postmästaren allvarligen frågat honom, huru han tänkt ordna för sig under oktober. Vid detta tillfälle hade införsel i X:s avlöning varit begärd med 299 kronor för ogulden skatt.

En *förste postassistent* hade under tiden den 1 juni—den 5 juli vikarierat för X. under dennes semesterledighet. Därvid hade postassistenten av honom övertagit både kontanta medel och värdetecken. Både räkenskapshandlingarna och den föreliggande behållningen hade varit utan anmärkning. Men X. hade under semestern två gånger kommit in å postkontoret och av de kontanta medlen för sålda välgörenhetsmärken i förskott uppburit tillsammans 25 kronor. Detta hade skett utan postmästarens vetskap. I övrigt hade postassistenten icke konstaterat, att X. under tjänstgöringen i V. gjort något liknande och om den nu förevarande bristen hade postassistenten icke haft någon vetskap.

Ovannämnda som dagkassör tjänstgörande postbiträde vitsordade X:s uppgifter angående berörda frimärksrekvisitionen. Det hade egentligen ålegat dagkassören att datumstämpla densamma, men det hade blivit förbisett på grund av brådskan. Då dagkassören emellertid omedelbart efteråt anmälde detta för X., hade han lovat att själv datumstämpla handlingen.

Efter förhöret skrev X. ett personligt brev till generaldirektör Örne, däri han anhöll om ett milt bedömande av det inträffade. Brevet finnes bilagt handlingarna i målet.

I ansökningsen hos Kungl. Maj:t framhåller X. att hans förfarande med frimärksrekvisitionen möjligen skulle kunna tydas som en avsikt att dölja hans lånetransaktioner. Någon sådan avsikt hade emellertid icke förelegat. Rekvisitionen hade kommit att ligga mellan två böcker i X:s kassaskåp och han hade därför glömt den, vilket vore anledningen till att den icke datumstämplats. X. hade aldrig sökt hemlighålla sina lån ur kassan utan alltid lagt lappar i kassan. — Han säger sig icke vilja förringa sin förseelse, men framhåller, att han oförbehållsamt erkänt den och att den förorsakats av ekonomiska svårigheter,

i vilka han småningom råkat, då hans inkomster trots all sparsamhet icke räckt till. Han framhåller som särskilt dyrbara sina många flyttningar i Norrland och annorstädes, som försvärats och fördyrats till följd av transport- och bostadsförhållanden. En upprättad tabell över flyttningarna utvisar följande: I november 1912 hade han flyttat från H. till U. Därvid hade han i betydande utsträckning fått begagna hästskjutsar. Därtill hade kommit järnvägsfrakt och järnvägsbiljetter samt överläggning i B. Tillsammans hade resan, för vilken icke erhöles ersättning, kostat 600 kronor, medan årslönen vid ifrågavarande tid utgjorde 2.900 kronor. I maj 1917 hade han flyttat från U. till M. Förutom de egentliga rese- och flyttningskostnaderna hade han fått vidkännas vivre för samtliga familjemedlemmar å hotell under 10 dagar, då den lägenhet, som X. hyrt, icke varit disponibel. — Flyttningen hade kostat 437 kronor och årsinkomsten uppgått till 4.100 kronor. — I juni 1920 hade han flyttats från M. till Ö., varvid till de egentliga resekostnaderna kommit kostnaderna för provisoriskt installering å ett lantställe i tanke att bostad skulle kunna erhållas till hösten. Detta hade icke lyckats, varför familjen i augusti avflyttat till H. och stannat där till augusti 1922. Detta hade kostat 300 kronor och årsinkomsten hade då varit 5.800 kronor. Bostad kunde ej erhållas i Ö., varför X. sökte förordnandet som postmästare i T. i tanke, att bostadsförhållandena där vore bättre, men ej förrän i augusti 1922 hade det lyckats att få bostad (i posthuset). X. hade då varit skild från sin familj under tiden den 1 januari 1920—augusti 1922 och hade under den tiden nödgats hava hushåll å två platser under de dyra åren närmast efter kriget. Uppdelningen av familjen på detta sätt, då X. även mot en »väl tilltagen magasinshyra» måste hålla en del av sitt bohag magasinerat, hade vållat ökad skuldsättning i oroväckande grad. — Till bostadsbekymren hade även kommit sjukdom. Under U.-vistelsen hade X:s dotter (han har en enda) sjuknat i paratyfus samt ledgångsreumatism. Följden hade blivit daglig läkarvård till stora summor. 1914 hade X. fått bekosta lasarettsvistelse för en son i två månader och 1917 för hustrun en månad. 1918 måste dottern vårdas å M:s sanatorium under fyra och en halv månader, vilket varit »en oerhörd utgift under rådande dyrtid». Fru X. led av så svår ischias, att hon tidvis vore nästan ur stånd att flytta sig från en plats till annan. Sistnämnda uppgift styrker X. med intyg av två personer i V. — För att bekosta barnens skolgång hade stora summor gått åt. Utom direkta utlägg hade X. måst gå i borgen för äldste sonen för ett lån å 1.000 kronor. — Det företes en uppställning å skulderna den 24 oktober 1927, utvisande, att dessa vore större än förut uppgivits nämligen lån å sammanlagt 8,900 kronor och växlar å 4,435 kronor eller tillhopa 13,335 kronor. Därtill komme emellertid lån på livförsäkringar till ett belopp av 5.200 kronor; försäkringarna skulle emellertid utfalla 1928, då sistnämnda belopp bortfölle. — Under de senare åren hade X. ofta lidit av nervositet i förening med sömnlöshet och ytterst plågsam huvudvärk. Detta hade tidvis verkat förvirrande på hans sinnen och i hög grad oroat hans nervsystem. Sjukdom hade nedsatt hans omdömesförmåga och varit en orsak till att han icke klart insett följderna av att på grund av trångmål låna mindre belopp ur omhänderthavd kassa. Det åberopas ett läkarintyg av postläkaren i T. av innehåll, att X. under tiden januari 1921 till augusti 1926, då han var tillförordnad postmästare i T., upprepade gånger sökte postläkaren för nervositet i förening med sömnlöshet och huvudvärk. Det åberopas även intyg av tre posttjänstemän i T. samt fru X., utvisande, att intygsgivarna funnit X. nervös, beroende på de båda andra åkommorna. — X. skildrar sin belägenhet som förtvivlad och »bönfaller i största underdånighet hos Kungl. Maj:t att av barmhärtighet och nåd» mildra straffet och låta honom få kvarbli i postverkets tjänst i den tjänsteställning, Kungl. Maj:t tackes bestämma.

Postdirektören i västra distriktet har avgivit ett längre yttrande i anledning av ansökningen. Han framhåller såsom förmildrande omständigheter, ägnade att stödja nådeansökningen, dels den omständigheten, att det icke syntes tänkbart, att X någonsin velat tillägna sig det ifrågakommande beloppet utan velat ersätta det, dels att ersättning också kommit. Straffpåföljden syntes alltså rent mänskligt, mycket sträng i förhållande till såväl den brottsliga viljans styrkegrad som den brottsliga gärningens effekt. Till stöd för beviljandet av nåd talade även X:s svåra privata förhållanden; de härom av honom lämnade uppgifternas riktighet ville postdirektören icke betvivla. Därest X:s tjänstgöring utöver vad sålunda förekommit varit väl vitsordad, förklarar postdirektören sig utan tvekan hava tillstyrkt nådeansökningen på de villkor, som kunnat anses påkallade. Nu upplyser emellertid postdirektören, att det tidigare förelegat skäl till anmärkningar av liknande slag som nu förevarande. Vid av postdirektionen förrättad kassainventering såväl i februari 1924 som i mars 1926 hade X icke vid inventeringens påbörjande omedelbart kunnat till inventeringsförrättaren framlämna hela det till redovisning föreliggande beloppet utan i båda fallen hade felande belopp anskaffats av X först under inventeringens fortgång. X hade efteråt själv vidgått detta inför postdirektören, som icke närvarit vid förrättningarna. Så säger postdirektören följande: »På grund av vissa omständigheter lät jag emellertid bero vid att X erhöll de strängaste varningar och föreställningar därom, att ett återupprepande komme att medföra för honom synnerligen ödesdigra följder. Liknande varningar och föreställningar har ock X i anslutning till vad sålunda förevarit mottagit från dåvarande överkontrollören vid postdirektionen i västra distriktet, nuvarande överkontrollören vid samma direktion samt förutnämnde postmästaren i V. Icke heller har jag, för egen del, underlåtit att vid senare tillfällen än de förut antydda för X framhålla de påföljder, vartill ett upprepande av tidigare förfaringssätt säkerligen komme att leda.» X syntes alltså haft skäl till eftertanke och detta så mycket mer som han år 1926 bort i enlighet med tillämplad övergångsregel bliva befördrad från tillförordnad till ordinarie postmästare i T. Denna befordran hade han emellertid icke vunnit och nu erinras i förevarande yttrande, att vid befodringsärendets handläggning postdirektören yttrade följande: »Postkontoret i T. förestås enligt generalpoststyrelsens beslut av kontrollören X. Enär X i olika hänseenden i tjänsten ådagalagt opålitlighet och olämpligt handlingssätt samt i hög grad bristande omdömesförmåga, anser sig postdirektionen icke kunna förorda hans kvarstående såsom postkontorets föreståndare. Postdirektionen får alltså hemställa, att postmästartjänsten i T. måtte till ansökan ledigförklaras.» Postdirektören, som finner, att dessa förhållanden måste anses vara av betydelse vid prövningen av föreliggande nådeansökning, förklarar härefter, att han efter noggrant övervägande icke kunde tillstyrka ansökningen, såvitt »därvid skulle komma i betraktande allenast sådana omständigheter, som avsåge sökandens eget förhållande och uppträdande i sin posttjänst». Det förklaras härvidlag, att den ifrågakomna förseelsen måste anses begången under »rätt så försvarande omständigheter». — Härefter hänvisas emellertid till att sökandens stora familj torde ställas utan existensmedel, om nåd ej beviljas, då sökanden vid så pass hög ålder som den han uppnått knappast kunde på annat sätt vinna sin bärgning. Postdirektören säger sig, för den händelse Kungl. Maj:t ansåge att hänsyn jämväl skulle tagas till X:s familj, vilja på det varmaste tillstyrka, att X ånyo finge anställning i postverkets tjänst. Det vitsordas, att i högsta grad ömmande omständigheter vore för handen. Fru X vore en synnerligen aktingsvärd kvinna: hon vore sjuklig och hade genomgått svåra lidanden. Barnen vore, såvitt känt, mycket vålartade och i största behov av ytterligare hjälp för sin skolgång. Skulle emellertid ansökningen beviljas borde den icke innefatta rätt

till återinträde i kontrollörstjänst och överhuvud taget icke i tjänst ovan post-assistents grad.

Generalpoststyrelsen har i avgivet utlåtande emellertid hemställt, att ansökningsen måtte lämnas utan bifall. Vid beslutet om utlåtandets avgivande var byrådirektören och ombudsmannen Breitholtz föredragande; närvarande voro, utom generaldirektören, byråcheferna Pramberg, Kihlmark, Hasselrot och Lager. I styrelsens utlåtande uttalas, att styrelsen bedömt det inträffade så mildt som lagligen kunnat ske. Styrelsen hade emellertid måst taga hänsyn till det straff, som skulle hava ådömts av allmän domstol, om saken hänskjutits dit, och uttalar den förmodan, att annan straffbestämmelse än den, som innehålles i 25 kap. 11 § sista punkten strafflagen, då icke kunnat komma i fråga, d. v. s. att det skulle dömts till avsättning. Nämda § lyder: »Tillgriper och förskingrar ämbetsman penningar eller annat, vare sig statens eller annans tillhörighet, som han i kraft av sitt ämbete till förvarande, förvaltning eller redovisning emottagit, varde avsatt och förklarad överdlig att i rikets tjänst vidare nyttjas samt dömes dessutom till straffarbete från och med sex månader till och med fyra år eller, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, till fängelse. Gitter han det förskingrade genast ersätta, eller sådan säkerhet därför ställa, att någon skada av tillgreppet ej komma kan; dömes till avsättning.» Sedan generalpoststyrelsen uttalat sig om angelägenheten av att i statens tjänst hava personer, som icke kunna befaras för rent personliga intressen eftersätta sina skyldigheter i tjänsten, uttalar styrelsen, att densamma, på grund av vad mot sökanden förekommit och den uppfattning styrelsen därav erhållit om hans karaktär, funnit sig nödsakad göra nämnda hemställan.

Föredraganden hos styrelsen byrådirektören Breitholtz anförde skiljaktig mening, och byråchefen Hasselrot instämde med honom. Med erinran om postdirektörens yttrande erinrade Breitholtz om en av förste postiljonen Y tidigare ingiven nådeansökan i anledning av honom ådömd avsättning, vilken efter föredragning inför regeringsrätten anmäldes i statsrådet den 13 november 1924. Därvidlag hade förekommit, att Y dels vid upprepade tillfällen under år 1923 försummat att i vederbörlig ordning expediera till honom för kollationering från postkontorets kassaexpeditioner överlämnade öppna assurerade postsaksförsändelser, adresserade till kontoret underlydande poststationer, samt från samma poststationer till postkontoret adresserade postsaksförsändelser och dels att han tillgripit och för egen del använt innehållet i dylika försändelser till ett belopp av åtminstone 2,065 kronor, vilket belopp han efter upptäckten till fullo ersatt. I anledning därav hade Y genom beslut av generalpoststyrelsen den 21 december 1923 dömts till avsättning från sin befattning i postverket. Generalpoststyrelsen hade i utlåtande över ansökningsen framhållit det betänkliga i att tillstyrka nåd från såväl allmänhetens som postverkets synpunkt. Emellertid hade Y fått nåd på det sätt att han tilläts från och med den 1 januari 1925 tjänstgöra såsom ordinarie brevbärare, varjämte medgavs att vid hans placering i löneklass i denna befattning hänsyn skulle tagas till hans föregående tjänstgöring i postverket. Enligt Breitholtz mening måste Y:s brott anses grövre än det X gjort sig skyldig till i förevarande fall. Ingendera av dem hade tidigare blivit ådömd bestraffning. Kungl. Maj:ts nämnda beslut fattades i enlighet med av regeringsrättens flesta ledamöter (regeringsråden Palmgren, Rydin och Planting-Gyllenbåga), gjord hemställan. Minoriteten, som utgjordes av regeringsråden Ernberg och Söderwall, hade hemställt, att Kungl. Maj:t måtte lämna ansökningsen utan bifall. Breitholtz anförde vidare, att han erhållit kännedom om ytterligare ett dylikt nådeansökningsärende, nämligen angående en ansökning av förre postassistenten Z. Denne hade två gånger av domstol dömts till bestraffning

för förbrytelser i tjänsten, första gången den 21 april 1921 av rådhusrätten i — — — för förskingring till ett års suspension och andra gången den 10 maj 1926 av — — — häradsrätt till avsättning. Detta utslag vann laga kraft, varefter Z:s hustru med instämmande av maken anhöll, att Z av nåd måtte beredas anställning i postverket. Generalpoststyrelsen hade emellertid den 21 augusti 1926 avstyrkt bifall till sistnämnda ansökning med hänvisning till att, då på grund av å arbetsmarknaden rådande förhållanden så många oförvitliga arbetssökande anmälde sig förgäves, det syntes oriktigt att i postverkets tjänst ånyo antaga en förutvarande tjänsteman, som begått så grova förseelser som Z. Denna ansökning, vilken icke föredragits i regeringsrätten, föranledde icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd; den föredrogs i statsrådet den 23 september 1926. Breitholtz, som icke närvarit vid behandlingen av Z:s ansökning i generalpoststyrelsen, ansåg sig obunden av vad styrelsen yttrat angående densamma och uttalade för övrigt bl. a., att han ansåge Z:s förbrytelse väsentligt grövre än X:s. Beträffande det inflytande, som förhållandena på arbetsmarknaden kunde tillerkännas, ville föredraganden säga, att densamma kunde åberopas även till stöd för en uppfattning, rakt motsatt den, som generalpoststyrelsen haft. Med hänvisning till vad som förekommit i fallet Y uttalade slutligen Breitholtz, att han funne det vara av den yttersta vikt, att icke olika principer komme till tillämpning, då det gällde tjänstemän av högre eller lägre grad. Om sålunda Kungl. Maj:t skulle i betraktande av de ömmande omständigheter, som föreläge i minst lika hög grad, då det gällde nu förevarande fall, av nåd tillåta X att återinträda i postverkets tjänst, så föresloges, att generalpoststyrelsen skulle hemställa, att X finge från tidpunkt, som Kungl. Maj:t bestämde, tjänstgöra som ordinarie postexpeditör, samt att vid hans placering i löneklass i denna befattning hänsyn skulle tagas till hans föregående tjänstgöring i postverket.

Häremot anförde byråchefen Pramberg följande: Pramberg delade icke uppfattningen, att den förbrytelse, som föranledde Z:s avsättning, varit väsentligt grövre än X:s förevarande förbrytelse. Z:s nämnda förbrytelse hade bestått däri, att Z ur av honom i egenskap av postassistent omhändertagda kassor tillgripit 342 kronor 55 öre, vilket belopp han emellertid ersatt. Den omständigheten att Z dömts av domstol och X för den av honom föröfvade förskingringen av 660 kronor av generalpoststyrelsen syntes härvid icke vara avgörande. Visserligen hade Z även tidigare dömts av domstol för förskingring, under det att X varit straffri, men det hade förekommit allvarliga anmärkningar mot den senare för oregelbundenhet i avseende på redovisning, varför han erhållit de strängaste varningar av flera tjänstemän. I fråga om X föreläge ömmande omständigheter med hänsyn till familjeförhållandena, men detta hade varit förhållandet även med Z. I fråga om honom hade postdirektören i mellersta distriktet föreslagit, att han skulle användas till postbiträde och därvid hade som skäl anförts bl. a., att Z hade hustru och sju barn, därav tre minderåriga och det yngsta icke årsgammalt. Om Pramberg sålunda icke kunde finna någon skillnad mellan X och Z — i varje fall icke till förmån för X, på vilken till följd av hans högre tjänsteställning borde kunna ställas större fordringar — vare sig i fråga om styrkan av den brottsliga viljan eller i fråga om i båda fallen föreliggande ömmande omständigheter, vore det däremot en bestämd skillnad mellan arten av den anställning som ifrågasatts för Z och nu för X. Beträffande Z hade föreslagits användande som postbiträde, från vilken befattning han när som helst kunde entledigas i händelse av olämplighet. Men från den för X ifrågasatta tjänsteställningen som postexpeditör skulle han icke kunna, om än aldrig så olämplig, entledigas om icke på den grund att han gjorde sig skyldig till nya tjänsteförseelser. Pramberg fann den av Breitholtz uttalade åsikten om angelägenheten av jämlikhet

leda till att det vore mycket olämpligt att ånyo bereda X anställning i postverket, då Z:s nådeansökning fått förutnämnda utgång. — I fråga om Y ansåge Pramberg i likhet med Breitholtz, att Y:s brott kunde betraktas som i viss mån grövre än X:s förbrytelse, men förhållandena i fallet Y vore i fråga om nyanställningen icke oväsentliga olika förhållandena i fallet X därvidlag. Y vore nämligen fullt lämplig för de med brevbärarebefattning förenade göromål nämligen utlämning av lösbrev, posttransporter och upppassningsgöromål, medan X måste anses fullständigt olämplig att sköta de med postexpeditörsbefattning förenade göromål, huvudsakligen kassatjänst. Skulle X återanställas på av Breitholtz föreslaget sätt d. v. s. som postexpeditör, måste generalpoststyrelsen ålägga honom göromål, som i regel ombesörjdes av befattningshavare i lägre tjänsteställning. På grund av vad sålunda anförts avstyrktes bifall till X:s nådeansökning.

Härefter har fru X inkommit med en skrift, däri hon instämmer i sin makes nådeansökning. Hon anför, att hela familjen råkat i en nödställd belägenhet utan några som helst inkomster och framhåller, att hon under sitt 22-åriga äktenskap med maken iakttagit dennes aldrig slappnande arbetsamhet och hans stora intresse för posttjänsten.

Bifall till Breitholtz förslag tillstyrkes med återinträde i postverkets tjänst för X såsom ordinarie postexpeditör f. o. m. den 1 januari 1929. Han kommer då i elfte lönegraden, 15 löneklassen (beroende på ortsgrupp är avlöningen här lägst 3,450 kronor, högst 4,350 kronor jämte dyrtidstillägg).

Konstitutionsutskottet har funnit anmärkningsvärt, att förevarande nådeansökan beviljats. Benådningen innebär, att en person, som dömts till avsättning för förskingring i tjänsten, tillåtits återinträda i postverket på en plats, med vilken regelmässigt följer medelförvaltning och från vilken vederbörande icke kan avsättas annat än på grund av eventuellt nya förseelser. Benådningar av detta slag finner utskottet kunna äventyra den ur såväl det allmännas som de enskilda medborgarnas synpunkt önskvärda säkerhet, under vilken offentlig tjänstverksamhet bör utövas och statens medel omhänderhavas, även som det förtroende, varmed statens verk och dess tjänstemän böra omfattas.

En för utskottets bedömande av ärendet synnerligen betydelsefull omständighet har vidare varit, att generalpoststyrelsen avstyrkt ansökningsen. Det måste anses olämpligt, att Kungl. Maj:t utan synnerligen starka skäl mot vederbörande verks ansvariga ledning förordnar om en för brott i tjänsten avsatt persons återtagande i verkets tjänst. Utskottet har fäst sin uppmärksamhet vid, att X. redan förut upprepade gånger, först i februari 1924 och sedan åter i mars 1926, beträffs med oegentligheter och vid anställda inventeringar icke kunnat genast redovisa, utan först under inventeringens gång lyckats anskaffa felande belopp, utan annan påföljd för X. än varningar och föreställningar därom, att ett återupprepande komme att för honom medföra synnerligen ödesdigra följder. Inom statsförvaltningen måste såsom en av de främsta fordringarna på ämbets- och tjänstemännen uppställas redbarhet. Med hänsyn härtill måste det i nu föreliggande fall hava varit ofrånkomligt, att, då den 24 oktober 1927 konstaterats, att X. ånyo tillgripit medel, som han omhänderhaft i kraft av sin tjänst, åtgärder vidtoges för att skilja X. från hans statsanställning. Så skedde även genom generalpoststyrelsens omförmälda beslut den 4 november 1927, då X. dömdes till avsättning från sin befattning i

*Utskottets
yttrande.*

postverkets tjänst. Det är uppenbart, att styrelsen för ett administrativt verk — i detta fall generalpoststyrelsen — måste, om den skall kunna fylla sin uppgift, från Kungl. Maj:t erhålla nödigt stöd, när styrelsen söker upprätthålla disciplinen inom verket och tillse, att under densamma lydande befattningshavare icke eftersätta sina skyldigheter i tjänsten. Genom Kungl. Maj:ts beslut har postverket i sin tjänst fått sig påtvingad en person, som måste anses olämplig till ifrågavarande befattning. Härtill kommer, att genom beslutet X., med förbigående av andra i postverkets tjänst anställda välmeriterade personer, placerats i ordinarie befattning, vilket måste anses innebära en kränkning av den rätt, som tillkommer dessa andra befattningshavare, mot vilka inga anmärkningar förekommit.

Konstitutionsutskottet finner, att de under senare år allt oftare återkommande förskingringarna av offentliga medel mana till varsamhet vid utövandet av benådningsrätten på detta område. De i det enskilda fallet förekommande för mildrande eller ömmande omständigheterna få icke skymma blicken för nödvändigheten av att grundsatsen om redbarhet i förvaltningen strängt upprätthålles.

På grund av vad ovan anförts, har utskottet ansett nödigt att hos riksdagen göra anmälan enligt § 107 regeringsformen mot medlemmarna av den tillförordnade regeringen, statsråden Meurling, Gärde, Pettersson och Rosén.

Närvarande: Herrar von Geijer, Sävström, Strömberg*, David Bergström, Thulin*, Stendahl*, G. W. Hansson, Hellberg, K. J. Ekman*, Vennerström*, Alexander Nilsson*, Engberg, Jansson i Edsbäcken, Hallén*, Forssell, Lindmark, Petersson i Broaryd, Fast, Alströmer* och Björck i Kristanstad*.

* Ej närvarande vid justeringen.

2:o.

(Protokoll över ecklesiastikärenden den 24 november 1928.)

Utskottet har uppmärksammat ett av Kungl. Maj:t ovannämnda dag i statsrådet beslutat utslag i anledning av besvär över kammarkollegiets beslut den 1 december 1927 beträffande friköp jämlikt lagen den 4 januari 1927 angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall m. m. avseende en å kyrkoherdebostället 1 mantal krono Prästgården nr 1 i Hasslövs socken av Höks härad i Hallands län belägen lägenhet Tuvan med en areal av 5,948 kvm.

Utskottet erinrar till en början om 1927 års lagstiftning angående försäljning av kyrklig jord. Sedan i ovannämnda lag, som av riksdagen efter Kungl. Maj:ts proposition antogs år 1926, uti 1 § begreppet kyrklig jord fastslagits och uti 2 § bestämmelser givits om kyrklig jords försäljning, då sådan ur det allmännas synpunkt kan anses önskvärd, motsvarande vad förut reglerats i 62 § av 1910 års ecklesiastika boställsordning, stadgas uti 3 § följande:

Äger någon, som för brukande eller bostadsändamål innehar lägenhet å kyrklig jord, därå beläget för stadigvarande bruk avsett boningshus, vilket lämnar

nöjaktig bostad åt honom och hans familj, må, i den ordning nedan sägs, tillstånd meddelas till överlåtelse å innehavaren av det till lägenheten hörande området, där icke med hänsyn till olägenhet för fastighet, vartill lägenheten hör, för annan, närbelägen kyrklig fastighet eller eljest för det allmänna försäljning anses ej böra ske samt under förutsättning i övrigt:

dels att lägenhetsinnehavare tillhörigt boningshus av beskaffenhet, som ovan sagts, fanns å området uppfört d. 1 jan. 1926;

och dels att minst en fjärdedel av det värde, området med därå befintliga byggnader äger, belöper på lägenhetshavarens byggnader.

Överlåtelse, som nu sagts, må ock omfatta till jorden hörande byggnad, som finnes å området.

Vid uppskattning av värde, som i första stycket sägs, ävensom vid bestämmandet av köpeskillingen för området skall ej medräknas värdet av förbättring, vilken området vunnit genom arbete eller kostnad, som lägenhetshavaren eller föregående lägenhetshavare, vars rätt övergått å denne, nedlagt därå utöver vad honom ålegat enligt vad vid upplåtelsen avtalats eller uppenbarligen varit förutsatt.

Vid försäljning av område jämlikt denna paragraf må jämkning ske av områdets gränser.

Uti lagens 5 § bestämmes, att tillstånd till friköp skall givas av kammarkollegium; ansökan ingives till länsstyrelsen, som efter vederbörlig utredning insänder handlingarna till collegium. Över collegiets beslut må klagas hos Konungen.

Vid lagens tillkomst betonades av statsmakterna, att man velat beakta icke blott de sociala synpunkterna eller lägenhetshavarnas intresse av att erhålla äganderätt till lägenheterna utan även den kyrkliga synpunkten eller kyrkans ekonomiska intresse av att icke berövas sin jord utan fullgod ersättning att placeras i värdebeständig valuta. Dessa båda synpunkter hava också parallellt framhåvts i diskussionen under frågans över 20-åriga förhistoria. Det är att märka, att lägenhetshavaren enligt förevarande lag icke, som fallet är enligt 1925 års s. k. ensittarlag, där det stadgas rätt för nyttjanderättshavare att av enskilda fastighetsägare inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, äger en ovillkorlig rätt att under vissa betingelser inlösa lägenhet, utan att rätten till inlösen enligt 1927 års lag om den kyrkliga jorden är beroende på en diskretionär prövning av vederbörande myndighet, huruvida inlösen kan tillåtas med hänsyn till olägenhet för stamfastigheten eller annan närbelägen kyrklig fastighet eller eljest för det allmänna. För upprätthållande av enhetliga principer vid denna prövning har densamma förlagts till en central myndighet, kammarkollegium.

Av handlingarna i förevarande ärende inhämtas följande:

Ansökan om friköp från nuvarande lägenhetsinnehavaren Peter Emanuelsson ankom till länsstyrelsen den 17 mars 1927. Efter länsstyrelsens förordnande företog boställsnämndens ordförande den 13 maj 1927 ärendet till undersökning å stället, såsom föreskrives i kungl. kungörelsen med föreskrifter rörande tillämpningen av 1927 års lag.

Enligt uppgifter i ansökningen, som vitsordades av de vid denna förrättning närvarande pastoratsombuden, skulle lägenheten ursprungligen hava upplåtits år 1865 av dåvarande boställshavaren, kyrkoherden Theorin, till skomakaren

Joh. Petter Nilsson, vilken odlat upp jorden och uppfört hus å området. Nilsson skulle innehaft lägenheten till in på 1900-talet, då han överlätit arrenderätten till en Johannes Jönsson, som sedan i sin tur sålt husen till dåvarande arrendatorn av bostället Sven Petter Nilsson. Denne hade vid nya löneregleringens ikraftträdande för pastoratet ått annan överlämnat arrendet av bostället, därvid han själv bosatt sig å lägenheten i fråga. I arrendekontrakt rörande bostället år 1922 hade årliga avgälden för lägenheten bestämts till 50 kronor. Å offentlig auktion den 24 juli 1923 hade Sven Petter Nilsson sålt husen till sökanden Emanuelsson, som sedan dess bebott och brukat lägenheten samt erlagt stadgat arrende för densamma till arrendatorn av bostället.

Enligt vederbörligt arrendekontrakt den 5 februari 1927, som företeddes vid förrättningen, hade bostället genom länsstyrelsen utarrenderats till Einar Bengtsson för tiden 14 mars 1927—14 mars 1942. I kontraktets 8 § hade stadgats följande:

Nedannämnda person äger i sin livstid och, där han är gift, hans hustru, så länge hon lever såvida icke domkapitlet på sätt nedan sägs finner skäl att uppsäga dem, att emot erläggande till arrendatorn inom den 1 november varje år av här stadgad årlig avgäld innehava och bruka av honom för närvarande bebodda, nedan närmare angivna å bostället belägna lägenhet, ävensom att till sålunda upplåten lägenhet taga väg över boställets övriga ägor.

Peter Emanuelsson å lägenheten Tuvan med en areal av 0.57 hektar emot en årlig avgäld av 50 kronor.

Länsstyrelsen och domkapitlet förbehålla sig att, därest lägenhetsinnehavare önskar ått annan överlåta ovan omförmäld lägenhet, eller efter lägenhetsinnehavares fränfälle hans rättsinnehavare begära att få bibehålla eller ått annan överlåta densamma, efter arrendatorns hörande besluta härom liksom ock angående villkoren för upplåtelsen.

Arrendatorn har att dels vaka däröver, att lägenhetsinnehavare väl hävdar till lägenheten hörande jord, dels, där sådant försummas, eller lägenhetsinnehavare gör sig skyldig till sådant uppförande, som kan anses innefatta skälig anledning till dennes skiljande från den upplåtna lägenheten, därom göra anmälan till domkapitlet; och äger arrendatorn likaledes hos domkapitlet tillkännagiva, om han önskar vidtagande av enahanda åtgärd emot lägenhetsinnehavare i följd av försummelse från dennes sida, att i behörig ordning erlægga stadgad avgäld.

Där anledning, som ovan nämnts, yppas till lägenhetsinnehavares avhysning, eller skäl därtill eljest finnes, äger domkapitlet att uppsäga lägenhetsinnehavaren till avflyttning.

I sådant fall, liksom ock då lägenhet blivit ledig genom innehavares bortflyttning utan uppsägning eller genom dödsfall, eller därest vid överlåtelse av lägenhet efter lägenhetsinnehavares död icke lika stor avgäld med den, som förut utgått, kan betingas, äger arrendatorn icke att för den minskning i inkomst, som härigenom bliver en följd, erhålla avkortning i arrendet eller annan ersättning.

En vid förrättningen närvarande äldre nämndeman upplyste, att hans fader omtalat, att lägenheten år 1865 varit i sin helhet odlad samt bestått av dels trädbevuxen ljunghmark och dels, mot en bäck, som skiljer lägenheten från boställets övriga ägor, av sumpmark. På grund av egna iakttagelser kunde nämndemannen meddela, att år 1870 endast omkring en sjättedel av området varit odlad, allt uppgifter mot vilka övriga tillstädesvarande icke hade något att erinra.

Jorden å lägenheten befunns vid förrättningen utgöras av mylla på sandbotten, delvis av försvarligt djup, delvis mera eller mindre tunn.

Förrättningsmannen uttalade uti sitt i ärendet avgivna yttrande — jämte det han förklarade, att det å lägenheten befintliga, före den 1 januari 1926 uppförda boningshuset vore avsett för stadigvarande bruk och lämnade fullt nöjaktig bostad för innehavaren och hans familj, att de denne tillhöriga byggnaderna uppskattades till 2,000 kronor, att den ifrågasatta försäljningen icke borde kunna medföra olägenhet för lönebostället, annan kyrklig fastighet eller det allmänna samt att någon jämkning av områdets gränser icke vore erforderlig eller påkallad — att vid de olika nyttjanderättsupplåtelseerna till lägenheten icke torde hava avtalats eller förutsatts något förbättringsarbete å dess markområde. Med hänsyn till utredningen rörande områdets natur vid tiden för den första upplåtelsen av detsamma samt med fästat avseende å jordens visade lämplighet för odlingsändamål och dess ytinnehåll 0,5948 hektar föreslog förrättningsmannen ett försäljningsvärde av 178 kronor 44 öre, beräknat efter ett pris av 300 kronor per hektar av motsvarande jord.

Sökanden Emanuelsson förklarade sig intet hava att erinra mot det vid förrättningen förda protokollet eller mot den föreslagna köpeskillingen.

Härefter infordrade länsstyrelsen med tillämpning av ovannämnda kungörelse yttrande i ärendet från gemensam kyrkostämma med de i pastoratet ingående församlingarna Hasslöv och Voxtorp, kontraktsprosten i kontraktet, S. Andersson i Veinge, domkapitlet i Göteborg, ävensom arrendatorn Bengtsson å bostället.

Kyrkostämman förklarade sig i princip intet hava att invända mot den ifrågasatta försäljningen men ansåg sig böra fästa uppmärksamheten därvid, att detsamma, med föreslagna försäljningsvärdet, 178 kronor 44 öre, syntes komma att medföra en minskning i den arrendeavgift, som arrendatorn av bostället enligt det med länsstyrelsen samma år upprättade arrendekontraktet varje år hade att uppbära från lägenhetsinnehavaren, från 50 kronor till omkring 7 kronor 15 öre eller gängse ränteinkomst av köpeskillingen.

Kontraktsprosten förklarade, att då mot den gjorda uppskattningen av jorden intet vore att anmärka, så hade han intet att invända mot framställningen om friköp. Kontraktsprosten framhöll emellertid i sitt utlåtande, i anledning av ett par andra liknande ärenden, över vilka yttrande avgavs i samma utlåtande, att 1927 års lag borde föreskrivit, att friköp ej kunde ske, förrän enskild rätt ej därigenom förnärmades, varför han i dessa fall föreslog uppskov med försäljningen, enär viss tjänsteinnehavare av lägenheterna uppbar avgäld. Att kontraktsprosten icke framställde dylikt förslag beträffande nu ifrågavarande lägenhet Tuvan berodde därpå, att den minskning i avgälden av 50 kronor, som arrendatorn Bengtsson finge vidkännas, om försäljningen komme till stånd, lätt kunde avdragas av vederbörande, då han skulle erlagga arrende för bostället.

Kontraktsprosten synes således som en självklar sak hava förutsatt, att arrendatorn skulle av pastoratet hållas skadeslös för den mistade avgälden, medan kyrkostämman förutsatt, att arrendatorn själv ytterst skulle få vidkännas den

förlorade inkomsten av lägenheten och icke äga tillgodoräkna sig mera än räntan å köpeskillingen.

Domkapitlet tillstyrkte utan motivering ansökningen.

Arrendatorn av bostället förklarade, att han toge för givet, att han, sedan lägenheten avskiljts, i annan form komme i åtnjutande av avgäldssumman.

Överlantmätaren i länet förklarade i likaledes infordrat yttrande, att hinder för avskiljande av lägenheten till särskild fastighet icke föreläge.

Vid överlämnandet av handlingarna till kammarkollegium anförde *länsstyrelsen* för sin del, att länsstyrelsen ansåge den föreslagna köpeskillingen vara synnerligen låg. Då den första upplåtelsen av lägenheten låge så långt tillbaka i tiden, kunde det omöjligen ledas i bevis, att uppodling av lägenhetens mark varit vid densamma förutsatt, men man torde dock med den största sannolikhet kunna utgå ifrån, att upplåtelsen av marken skett för odlingsändamål. Därtill hade emellertid hänsyn icke tagits vid förslaget till köpeskillning, vilken, då lägenheten hade ett förmånligt läge samt bestode av god åkerjord, bort sätas avsevärt högre. Länsstyrelsen hade emellertid icke ansett sig böra uppgöra något nytt förslag till köpeskillning, då enligt länsstyrelsens förmenande någon försäljning av lägenheten icke kunde ske förrän tidigast år 1942. Länsstyrelsen erinrade, att arrendatorn Bengtsson, vars kontrakt icke utginge förrän nämnda år, förklarat sig icke hava något att erinra emot försäljningen, om han i annan form erhöle gottgörelse för den mistade avgälden. Även om försäljningspriset höjdes, torde den uppkommande räntan därå icke kunna kompensera denna avgäld, och en sänkning av arrendet för bostället med skillnaden mellan avgäldsbeloppet och den eventuella räntan å köpeskillingen innebure en minskning av pastoratets avlöningstillgångar med motsvarande belopp. Länsstyrelsen hemställde därför, att kammarkollegium måtte förklara ansökningen vilande till nästa arrendeledighet å lönebostället eller den 14 mars 1942.

Genom sitt ovannämnda överklagade beslut den 1 december 1927 medgav *kammarkollegium*, att ifrågavarande område finge av Emanuelsson friköpas för en köpeskillning, som med hänsyn till den för området utgående avgälden bestämdes till 1,000 kronor att kontant erläggas å dag, som länsstyrelsen ägde bestämma, med skyldighet för köparen att vidkännas kostnad för lagfart och andra med köpet förenade utgifter.

Över kammarkollegiets beslut *besvärade sig Emanuelsson* genom advokat hos Kungl. Maj:t. Han framhöll i besvären, att samma värderingsprinciper, som tillämpades vid inlösningsförfarande enligt den s. k. ensittarlagen av år 1925, också borde vinna tillämpning vid inlösen av kyrklig jord enligt 1927 års lag. Beträffande frågan om priset för jorden rädde enighet därom, att det skulle bestämmas enligt i orten gängse priser, varvid dock vore att märka, att om det till inlösen föreslagna området vore litet, priset icke skulle förhöjas enbart därför, att i allmänhet ett högre pris per tunnland uppnåddes vid försäljning av ett mindre område än som kunde påräknas vid försäljning av ett större. Enligt lagens bestämmelser skulle vid prisets beräkning ej medräknas värdet av förbättring, vilken området vunnit genom lägenhetshavarens eller föregående lägenhets-

havares arbete eller kostnad utöver vad honom ålegat enligt vad vid upplåtelsen avtalats eller uppenbarligen varit förutsatt. Man måste därvid skilja mellan en nyttjares rätt att i eget intresse odla upp jorden och hans skyldighet att så göra. Någon skyldighet att odla marken hade icke varit Emanuelsson eller hans företrädare ålagd. De hade endast haft skyldighet att hävda jorden, d. v. s. bibehålla den i samma skick, i vilken den mottagits. Markens värde borde sålunda beräknas efter det skick, i vilket den varit vid den ursprungliga upplåtelsen. Emanuelsson bestrede, att avgäldens storlek lades till grund för beräkandet av löseskillningens belopp. Att kammarkollegium förfarit på detta sätt torde berott därpå, att man ansåge tjänsteinnehavarens löneförmåner icke böra förminskas, i varje fall icke under löpande arrendeperiod. Detta syfte kunde emellertid hava nåtts på annat sätt, än vad kammarkollegium föreslagit. Skillnadsbeloppet mellan avgälden 50 kronor å ena samt räntan å den av boställsnämndens ordförande föreslagna löseskillningen å 178 kronor 44 öre eller 8 kronor 92 öre å andra sidan, d. v. s. 41 kronor 8 öre, uppginge kapitaliserat efter 5 procent för återstående arrendetiden, 14 år, till 406 kronor 69 öre. Om löseskillningen skulle vara beroende av avgäldens storlek syntes man sålunda sakna skäl att sätta löseskillningen högre än sammanlagda beloppet av 178 kronor 44 öre och 406 kronor 69 öre eller 585 kronor 13 öre. Emanuelsson bestrede emellertid fortfarande, att jordvärdet skulle vara beroende av utarrenderingsförhållandena.

Förklaring över besvären infordrades av vederbörande.

Boställsnämndens ordförande förklarade, att han fortfarande saknade anledning att utgå därifrån, att den ursprungliga upplåtelsen av lägenheten år 1865 skulle skett för odlingsändamål. Han, som vore välbekant med förhållandena inom länet i ifrågavarande hänseende, kunde vitsorda, att vid den tidpunkten mångenstädes pläгат upplåtas jordområden för bebyggande, s. k. backstugor, utan varje tanke på områdenas uppodlande. Så hade också troligen varit fallet beträffande nu ifrågavarande lägenhet, varför han föreslagit ett försäljningsvärde utan hänsyn tagen till det arbete och den kostnad, som lägenhetsinnehavaren eller hans företrädare nedlagt på lägenheten. Vid framställande av förslaget till försäljningsvärde, vilket beräknats efter ett pris av 300 kronor per hektar, hade han i viss mån låtit sig ledas av de utav honom i egenskap av sekreterare hos Hallands läns hushållningssällskap kända värden, som genomsnittligt betalades eller beräknades vid försäljningar och värderingar för egnahemsändamål utav jord, som till beskaffenheten motsvarade lägenhetens år 1865. Då därtill endast en svårframkomlig väg ledde till lägenheten, kunde boställsnämndens ordförande icke finna, att han föreslagit för lågt försäljningsvärde. Kammarkollegiets beslut i ärendet funne han innebära ett bestämt frångående av stadgandena i 1927 års lag. Varken denna lag eller kungörelsen med tillämpningsbestämmelser angående densamma gäve något stöd för uppfattningen, att de för närvarande utgående, mången gång kanske mindre väl avvägda arrendevärdena skulle läggas till grund för lägenhetens värdesättning. Vunne dylik tolkning tillämpning, skulle lägenhetsinnehavare uppenbarligen gå förlustiga den i lagen förutsatta ersättningen

för nedlagda mödor och utgifter för jordens uppodlande. För övrigt bleve alla bestämmelserna om lägenheters värderande obehövlige i den mångfald fall, där avgälderna för närvarande till skada för de kyrkligt-ekonomiska intressena vore allt för låga.

Uti detta av boställsnämndens ordförande avgivna yttrande förklarade sig *domkapitlet* instämma.

Även den gemensamma *kyrkostämman* för pastoratets församlingar anslöt sig, med frångående i viss mån av sitt ovannämnda tidigare beslut, till nämnda yttrande. Mot kyrkostämmans förklaring reserverade sig dock *stämmans ordförande*, som ansåg detta kyrkostämmans beslut vara ofördelaktigt för pastoratet, enär, om det följdes, det komme att medföra en minskning av pastoratets avlöningstillgångar med ett belopp, som motsvarade gottgörelsen till arrendatorn av bostället för den mistade avgälden.

Kontraktsprosten förklarade sig ej hava anledning att göra någon ändring i sitt tidigare yttrande.

Även *boställsarrendatorn* Bengtsson hänvisade till sitt tidigare yttrande i saken och vidhöll, att han från lägenheten skulle erhålla det arrende, som stipulerats i arrendekontraktet.

Landsfiskalen i distriktet ansåg den av boställsnämndens ordförande föreslagna köpeskillingen 178 kronor 44 öre för låg. Den årliga avgälden, 50 kronor, kunde icke anses oskäligt hög, varför enligt landsfiskalens förmenande kammarkollegiets förfaringssätt att bestämma köpeskillingen med hänsyn tagen till avgälden vore riktigt, vilken beräkningsgrund för övrigt torde vara den enda möjliga i föreliggande fall.

Länsstyrelsen fann visserligen den av kammarkollegium föreslagna löseskillingen 1,000 kronor, som syntes hava framkommit genom kapitalisering efter 5 procent av avgälden, icke stå i god överensstämmelse med 1927 års lag. Länsstyrelsen kunde emellertid icke heller anse det av boställsnämndens ordförande föreslagna lösenbeloppet, 178 kronor 44 öre, böra godkännas. Säkerligen hade vid den första upplåtelsen år 1865 åsyftats att å lägenheten uppodla åtminstone någon del till potatisland m. m. Det vore icke obehörigt, att viss hänsyn därtill toges. Områdets belägenhet vore fördelaktig. Avståndet till allmän väg vore knappt 300 meter, och lägenheten syntes ensam behöva hålla blott en mindre del av utfartsvägen. Länsstyrelsen ansåge för sin del skäligt, att jordvärdet beräknades efter 1,000 kronor för hektar och att till följd därav löseskillingen fastställdes till 594 kronor 80 öre.

I sitt yttrande över besvaren anförde *kammarkollegium* bland annat följande:

Lagen den 4 januari 1927 angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall m. m. har ej infört tvångsförsäljning beträffande sådana områden varom nu är fråga. Medgivandet av friköp är beroende på skälighetsprövning. Lagen utgår dock från att sådant medgivande bör lämnas under de i lagen angivna förutsättningarna, bland andra den att friköpet ej medför olägenhet för stamhemmanet. Självklart är att dylik olägenhet uppstår om köpeskillingen lämnar mindre ränteavkastning än som motsvarar beloppet av den avgäld, som utgår för området. Tydligt är även att, i regel, den betingade årsavgiften måste innefatta ett godkännande å nyttjanderättshavarens sida av det värde området har för honom såsom föremål för hans nyttjanderätt. På grund, bland annat,

av penningvärdets fall måste detta värde anses som ett minimivärde. Det efter skälig räntefot kapitaliserade värdet av den årliga avgälden måste alltså anses i regel utgöra det minimibelopp, vartill friköpsskillingen bör bestämmas. Nyttjanderättshavaren kan desto mindre hava någon berättigad erinran häremot som han genom en på sådant sätt beräknad köpeskillning så att säga gratis förvärvar den stora fördel som ligger i utbytet av en till tiden begränsad nyttjanderätt mot äganderätt. Vad beträffar den räntefot efter vilken kapitaliseringen bör ske, måste redan den i förevarande fall tillämpade räntefoten av 5 % få anses vara den ur lägenhetshavarens synpunkt förmånligaste möjliga. Då det numera knappast torde låta sig göra att erhålla betryggande placering, som på stadigvarande sätt ger 5 % ränta å de ofta små friköpsskillningarna, har kollegium numera i sina friköpsbeslut tillämpat en lägre räntefot.

Det torde vara känt att i många fall den utgående avgälden redan från början varit eller med tiden kommit att bli oskäligt låg. I sådana fall lär uppenbarligen avgälden icke ensam vara normerande för friköpsskillningens bestämmande. Härom tillkommer det boställsnämnden att verkställa utredning.

I det föreliggande fallet har boställsnämnden vid sin värdering tagit hänsyn allenast till områdets »natur» vid tiden för den första upplåtelsen (år 1865) och »jordens visade lämplighet för odlingsändamål». Att områdets värde ej bestämmes allenast härav torde vara uppenbart. Man lär vara berättigad att taga i beräkning även områdets värde i nyttjanderättshavarens hand som plats för bostättning.

Områdets försäljning till det av boställsnämnden föreslagna priset lär medföra kränkning av arrendatorns på arrendekontraktet grundade rätt.

Kammarkollegium framhöll vidare, att vissa boställsnämnder vid sin värdering tillämpade den av kollegium hävdade uppfattningen om avgäldens kapitaliserade värde som norm för köpeskillningens bestämmande. Som exempel anförde kollegium, att så skett vid en av ordföranden i boställsnämnden för Torna och Bara härad, domänintendenten Sven Linders, företagen värdering. Vid denna värdering hade löseskillingen bestämts till avgäldens kapitaliserade värde beräknat efter 4 procents ränta.

Vidare utvecklade kammarkollegium sin ståndpunkt med avseende å tillämpningen av ifrågavarande bestämmelser på följande sätt:

Det torde förtjäna påpekas att man vid förarbetena till den så kallade ensittarlagen — där fråga emellertid är om ett tvångsförfarande — varit inne på tankegången rörande avgäldens kapitaliserade värde som norm för köpeskillningens bestämmande, ehuru man av visst skäl föranläts att ej giva uttryck däråt i lagen. Vid avlåtande till 1918 års riksdag av nådig proposition (nr 172) med förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område m. m. framhöll vederbörande departementschef, hurusom förslaget saknade motsvarighet till en i såväl torpkommissionens som egnahems-sakkunnigas förslag upptagna bestämmelse, enligt vilken löseskillingen icke finge understiga kapitalvärdet av städja eller arrende, som betingats vid lägenhetens upplåtande. Som motivering härför anförde departementschefen, bland annat, att vid den föreslagna inlösen det så gott som alltid bleve fråga om upplåtelser, vilka låge långt, ofta flera årtionden, tillbaka i tiden, samt att genom dylika avtal bestämda avgifter i allmänhet icke syntes förtjäna att läggas till grund, då det gällde att komma fram till ett enligt nuvarande förhållanden för såväl brukaren som jordägaren och inteckningshavarna skäligt värde. Då departementschefen därefter exemplifierade innebörden av sistnämnda yttrande, belyste han blott det fall då ett sålunda kapitaliserat värde bleve för högt. Han anförde

nämligen följande: »Särskilt då arbetsskyldighet bestämts, lär avtalet oftast vara i hög grad föråldrat och i regel, såsom byggt på äldre tiders väsentligt lägre dagsverkspriser, ålägga brukaren förpliktelser, som numera till sitt värde överstiga vad från början varit åsyftat». Bakom detta uttalande måste ligga den helt naturliga tankegången att ej heller en i penningar fastställd avgäld alltid kunde läggas till grund för värderingen, nämligen i fall då denna såsom bestämd under äldre tiders väsentligt lägre penningvärde tillförde jordägaren en inkomst, som numera till sitt värde understeg vad från början varit åsyftat.

Tilläggas kan att, då fråga är om kyrklig jord, avgälderna jämförelsevis sål- lan äro fastställda i arbetsskyldighet eller ens i persedlar utan vanligast i penningar.

I anledning av länsstyrelsens första hemställan, att ansökningen om friköp skulle förklaras vilande till nästa arrendeledighet, erinrade kammarkollegium därom, att ett avslag å ansökningen icke torde utgöra hinder för lägenhetshavaren att framdeles återkomma med förnyad framställning och få denna prövad efter då föreliggande förhållanden. Länsstyrelsens i dess senare yttrande föreslagna löseskilling, 594 kronor 80 öre, fann sig kollegium icke kunna godkänna som norm för det ifrågasatta friköpet. Då en sänkning av köpeskillingen under det av kollegium fastställda beloppet skulle lända bostället till men och medföra ned- sättning i arrendatorns avkomst av den arrenderade fastigheten, hemställde kollegium om besvärens ogillande.

Genom sitt utslag den 24 november 1928 prövade *Kungl. Maj:t*, på hemstäl- lan av föredragande departementschefen, statsrådet Lindskog, skäligt att med hänsyn till vad i målet förekommit och med ändring därutinnan av kammar- kollegiets beslut bestämma köpeskillingen för ifrågavarande område till 300 kronor; och skulle Emanuelssons rätt att för nämnda köpeskilling och på de i övrigt av kollegiet föreskrivna villkoren förvärva äganderätten till området vara beroende därpå, att Emanuelsson inom tid, som länsstyrelsen ägde före- lägga, visade sig hava med arrendatorn träffat sådan överenskommelse, att området måtte kunna av Emanuelsson såsom ägare tillträdas.

*Utskottets
yttrande.*

Utskottet finner de för friköpet av lägenheten av *Kungl. Maj:t* fastställda villkoren icke överensstämma vare sig med de sociala principer, vilka legat till grund för 1927 års lagstiftning, eller med det kyrkligt-ekonomiska intressets berättigade anspråk.

Vid besvärens avgörande hos *Kungl. Maj:t* har som den första huvudfrågan framträtt spörsmålet, huruvida kammarkollegiets förfaringssätt att beräk- na löseskillingen efter avgäldens kapitaliserade värde varit riktigt. En så- dan beräkningsgrund synes kunna komma i en viss motsättning till lagens föreskrift, att vid bestämmandet av köpeskillingen värdet av förbättring, som lägenhetshavaren eller föregående lägenhetshavare åstadkommit å lägen- heten utan att sådant avtalats eller förutsatts, icke skall medräknas. Av- gälden kan ju vid en senare överenskommelse hava bestämts med hänsyn till det värde, som marken vunnit genom en föregående lägenhetshavares tidigare nedlagda arbete eller kostnad.

Utskottet kan givetvis icke hava någon bestämd mening i den uti detta ären- de omtvistade frågan, huruvida lägenheten vid den ursprungliga upplåtelsen

1865 varit avsedd att uppodlas eller icke. När upplåtelsen ligger så långt tillbaka i tiden som i förevarande fall, synes det dock föga rimligt att, för den händelse något avtal eller någon förutsättning om att odling skulle ske icke kan påvisas, tillämpa nyssnämnda lagbestämmelse på det sättet, att man vid köpeskillingens bestämmande utan vidare utgår från det värde lägenheten nu skulle hava ägt, om den fortfarande befunnit sig i samma skick, som den hade — eller antages hava haft — vid tiden för upplåtelsen. I förevarande fall synes en sådan beräkningsgrund böra så mycket mindre tillämpas, som lägenheten efter första upplåtelsen 1865 under 1900-talet i uppodlat skick återgått till bostället. Såvitt handlingarna utmärka synes anledning icke föreligga till annat antagande än att, då boställsarrendatorn Sven Peter Nilsson, som övertagit lägenheten under sin arrendetid, vid nya löneregleringens ikraftträdande frånträdde arrendet av bostället samt bosatte sig å lägenheten, ett nytt rättsförhållande uppkommit mellan lägenhetshavaren och boställsarrendatorn, så att lägenhetshavaren därefter icke skäligen kan grunda något anspråk på hänsynstagande till det förhållandet, att uppodlingen av lägenheten skett av föregående lägenhetshavare. Kungl. Maj:t har icke heller följt boställsnämndens ordförandes uppskattning till 178 kronor 44 öre, som skett med hänsyn tagen till lägenhetens beskaffenhet år 1865.

Vid anmärkta förhållanden förefaller det emellertid som om hinder icke skulle möta för att låta avgäldens storlek åtminstone vara ett icke oväsentligt moment vid fastställandet av köpeskillingen. Kammarkollegium har i yttrande över besvär i ett senare friköpsmål än det förevarande hänvisat till sitt yttrande i detta mål samt tillagt följande:

I de fall, då högsta domstolen i mål angående inlösen av mark jämlikt lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område höjt löseskillingens belopp, har visserligen icke, såvitt kollegium har sig bekant, i något fall uttryckligen uttalats, att hänsyn tagits till storleken av den utgående arrendeavgiften, men efter vad kollegium erfarit, har det förekommit, att högsta domstolen vid höjning av det av ägodelningsrätten bestämda lösenbeloppet tagit hänsyn till, bland andra omständigheter, storleken av arrendeavgiftens belopp, nämligen, då det kontrakt, varigenom nyttjanderätten till den för inlösen ifrågasatta marken upplåtits, avsett längre tid och av upplåtelseiden en avsevärd del återstått.

I det nu föreliggande fallet har avgäldens storlek ungefär samtidigt med ansökningen om friköp uti arrendekontrakt om bostället bestämts för 15 års tid framåt.

Därigenom att arrendatorn för sin arrendetid tillförsäkrats denna avgäld har också uppstått fråga, huruvida och på vad sätt han skulle hållas skadeslös för den genom ett friköp av lägenheten förlorade avgälden. Enär han på grund av arrendekontraktet synes icke lagligen behöva tåla att genom friköpet berövas avgälden utan full ersättning, torde det vara i sin ordning, att han vid beslutet om tillstånd att friköpa lägenheten skyddas i sin rätt. Såsom av ovanstående framgår, hava under ärendets behandling flera förslag att lösa spörsmålet om arrendatorns rätt varit å bane. Länsstyrelsen har ursprungligen hemställt, att ärendet skulle vila tills arrendetiden enligt nu gällande kontrakt

utlöpte. Genom kammarkollegiets beslut har löseskillingen satts så hög, att pastoratet medelst ränteavkastningen skulle kunna ersätta avgäldens belopp till arrendatorn. När departementschefen i sin hemställan frångått denna beräkningsgrund vid bestämmandet av löseskillingens storlek, har han löst frågan genom att föreslå, att lägenhetshavarens rätt att förvärva äganderätten till området skulle vara beroende på att han visade sig med arrendatorn hava träffat sådan överenskommelse, att området måtte kunna av honom såsom ägare tillträdas. Genom att på detta sätt lösa frågan om arrendatorns rätt har emellertid lägenhetshavaren utlämnats till arrendatorns goda vilja. Denne synes kunna förhindra lägenhetshavaren att fullfölja friköpet eller i varje fall hava beretts möjlighet att uppställa oskäligen villkor för sin medverkan. Härigenom har enligt utskottets mening lagens sociala syfte trätts för nära. Samtidigt kan sägas, att arrendatorn erhållit möjlighet att tillgodogöra sig lägenhetens saluvärde till förfång för de kyrkliga intressena. Pastoratet kan ju enligt Kungl. Maj:ts beslut aldrig erhålla mera än den till 300 kronor fastslagna löseskillingen.

I sitt förut berörda yttrande i ett annat ärende än förevarande har kammarkollegium anfört följande, som analogivis synes vara av intresse för detta ärende:

Vidare vill kollegium erinra därom, att det är för kollegium känt, att vid upplåtelse av lägenhet på exempelvis 50 år boställshavaren godtagit en oskäligen låg avgäld mot det att han av den, till vilken nyttjanderätten upplåtits, erhållit några hundra kronor — en förmån alltså till boställshavaren vid tiden för upplåtelsen till förfång för senare boställshavare. Ett motsvarande förfaringssätt vid friköp av kyrklig jord eller att den nuvarande boställsarrendatorn eller boställshavaren godtager en låg köpeskillning mot det att han personligen erhåller vederlag för medgivandet, skulle, såvitt kollegium kan finna, innebära, att arrendatorn eller boställshavaren erhöle en del av områdets förmögenhetsvärde eller med andra ord ett belopp, som rätteligen borde såsom köpeskillning tillkomma områdets ägare. Detta kan kollegium icke finna tilltalande. Vill man sänka köpeskillingen under avgäldens kapitaliserade värde, synes vara lämpligare att vid köpet fästas det villkor, att köparen skall under gällande arrendeperiod eller nuvarande boställshavares tjänstetid till arrendatorn resp. boställshavaren utgiva avgälden eller lämpligen avvägd del därav.

Framhållas må vidare att det enligt kollegii mening icke vore tillfredsställande om beloppet av en avgäld skulle få öva inflytande å köpeskillingen endast i de fall, då boställsnämndsordföranden vid sin värdering tagit hänsyn till avgälden.

Det hade givetvis i nu förevarande fall icke varit något att i och för sig erinra däremot, att bland köpevillkoren upptagits bestämmelse, varigenom lägenhetshavaren förpliktats att till arrendatorn för återstående arrendetiden eller del därav utbetala avgälden eller en till beloppet bestämd del av denna. Att däremot som i förevarande fall departementschefen i sin hemställan i realiteten avstått från att lösa en tvistig fråga, som såväl ur den sociala som den kyrkligt-ekonomiska synpunkten bort regleras av Kungl. Maj:t, och utlämnat den till att avgöras genom förhandling mellan enskilda personer synes icke överensstämma med sunda principer för förvaltningens handhavande.

Utskottet vill dessutom framhålla, att vid tillkomsten av ifrågavarande lag

i propositionen till 1926 års riksdag överlämnandet av beslutanderätten i friköpsärenden till en central myndighet motiverades därmed, att det syntes vara av synnerlig vikt, att enhetliga principer tillämpades i alla de fall, då fråga om friköp av lägenheter å kyrklig jord uppkomme. Då föredragande departementschefen icke givit någon motivering för sin hemställan och de av honom tillstyrkta villkoren för friköp icke föreslagits av någon myndighet eller part i målet, saknar man kännedom om vilka principer, som legat till grund för Kungl. Maj:ts utslag. När den högsta instansen, utan varje vägledande motivering och utan att den grund, på vilken utslaget bygger, kan utläsas ur handlingarna i målet, väsentligen ändrar den underordnade myndighetens beslut, synes den enhetliga tillämpningen av lagen på ett betänkligt sätt komma i fara.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hos riksdagen göra anmälan enligt § 107 regeringsformen mot föredragande departementschefen, statsrådet Lindskog.

Närvarande: Herrar Sävström, Thulin, Stendahl*, P. J. Gustafsson*, K. J. Ekman*, Sandegård, Larsén, Sundberg*, Carl Eriksson*, Thorén, Isak Svensson, Gustafsson i Kasenberg, Persson i Trängen, Pehrsson i Göteborg, Hallén** Forssell, Karlsson i Vadstena, Olsson i Mora*, Fast och Alströmer.*

* Ej närvarande vid justeringen.

** Avstod från att rösta vid ärendets avgörande och deltog ej i justeringen.

Stockholm den 29 april 1929.

På konstitutionsutskottets vägnar:

K. VON GEIJER.

Reservationer:

A. Vid särskilda punkter i utskottets memorial.

I.

Vid punkten 1:o i utskottets memorial:

av herrar *von Geijer, Strömberg, David Bergström* och *Björck* i Kristianstad, vilka anförde:

I likhet med utskottet anse vi det självfallet vara en samhällsuppgift av den största vikt att vaka över att sundhet skapas och redbarhet vidmakthålles inom förvaltningen.

Med avseende å det till konstitutionsutskottets granskning nu föreliggande ärendet är emellertid att bemärka, att skiljaktiga meningar gjorts gällande inom den verkstyrelse, generalpoststyrelsen, som i administrativ väg dömt i målet, och att regeringsrätten, som haft att yttra sig över nådeansökningen, enhälligt tillstyrkt densamma. Vid sådant förhållande hava vi ej ansett, att den i punkten 1:o omförmälda regeringsåtgärden bort föranleda utskottet att mot de i beslutet deltagande statsråden göra anmälan enligt § 107 regeringsformen.

II.

Vid punkten 2:o i utskottets memorial:

av herr *Thulin*, som ansett, att det i punkten omförmälda ärendet icke är av beskaffenhet att böra göras till föremål för anmärkning från konstitutionsutskottets sida.

B. Reservationsvis framställda anmärkningsyrkanden.

III.

(Protokoll över handelsärenden den 11 maj och den 14 juni 1928.)

av herrar *Strömberg, G. W. Hansson, Hellberg, Larsén, Åkerberg, Hallén, Karlsson* i Vadstena, *Petersson* i Broaryd och *Fast*, som anförde:

Den 30 aug. 1927 ingav Kooperativa förbundet till Kungl. Maj:t en skrivelse angående behovet av en registrering av sammanslutningar i trust- eller kartellform.

Den närmaste anledningen härtill var den verksamhet, som i landet bedrives av Linoleumaktiebolaget Forshaga i Göteborg, som träffat kartellavtal med utländska tillverkare av linoleum. Om nämnda bolag lämnades i skrivelsen följande uppgifter:

Fabriken tillverkar cirka *en tredjedel av den i landet konsumerade varan*. Tullskyddet är 25 öre per kg., motsvarande 1:25 kr. per meter för de tunnare och cirka 2:32 kr. för de tjockare kvaliteterna av mattor. Trots detta skydd har fabriken träffat det nämnda avtalet, varigenom den kunnat tillskansa sig oskäligen vinster och därjämte — vad som för vårt lands vidkommande är beklagligare — medverkat till att för utländska fabrikat upphäva konkurrensen på den svenska marknaden. Ett borttagande av tullen skulle icke innebära någon garanti för en motsvarande sänkning av varans pris inom landet, då fabrikanterna som nämnts äro förenade i en internationell kartell.

Resultatet av bolagets verksamhet framgår av nedanstående uppgifter.

	Aktiekapital	Reservfond	Avskrivningsfond	Årsvinst	Utdelning
1914	1,500	100	615	349,106:82	15 %
1915	1,500	100	727	320,767:79	15 %
1916	1,500	150	868	488,896:38	18 %
1917	2,000	150	1,008	462,356:78	20 %
1918	2,000	200	1,123	213,959:64	10 %
1919	2,000	200	1,225	318,759:16	15 %
1920	2,000	200	1,361	836,299:81	20 %
1921	2,500	200	1,498	1,749,597:38	20 %
1922	3,000	300	1,637	1,287,806:17	20 %
1923	3,500	350	1,771	936,670:04	20 %
1924	3,500	400	1,810	966,467:48	20 %
1925	4,000	500	1,949	1,156,818:05	20 %
1926	5,000	500	2,093	1,272,912:32	18 %

(Siffrorna för aktiekapital, reservfond och avskrivningsfond angiva tusental kronor.)

De stora vinsterna skulle icke ha kunnat klandras för den händelse fabriken vunnit dessa genom teknisk överlägsenhet och fri tävlan med andra tillverkare. Fabriken har emellertid icke ens nöjt sig med det skydd gent emot utländsk konkurrens, som den relativt höga tullen lämnat, utan därtill ingått kartellavtal

för att helt slippa konkurrensen. Då priserna på varan härigenom kunnat hållas oskäligt höga och den stora förtjänsten är en följd därav, borde detta förhållande av Kungl. Maj:t uppmärksammas.

Den svenska fabriken har genom anslutning till den internationella kartellen medverkat till att betydande kapital överlämnats från svenska konsumenter till utländska kartellskyddade fabrikanter. Den årliga importen av linoleum — räknat efter fabrikspris — uppgår för de sistförflutna åren till 8 å 9 milj. kr. Någon export av nämnvärd omfattning förekommer ej. Importens fördelning på de olika åren sedan 1900 jämte den svenska tillverkningen framgår av följande tabell:

	I m p o r t		Svensk tillverkn.
	Kg.	Kr.	Kr.
1900	1,266	2,215	1,067
1905	1,853	3,244	1,319
1910	3,613	3,632	2,277
1915	2,694	2,178	1,770
1920	6,788	14,612	5,954
1921	3,461	6,982	5,114
1922	4,450	7,362	5,151
1923	6,255	9,161	4,724
1924	6,992	9,558	4,784
1925	6,609	8,299	4,609
1926	6,489	8,196	

(Siffrorna angiva tusental.)

Linoleumhandlandena äro förenade i en riksorganisation, vilken i Stockholm har kartellkaraktär. Här har nämligen överenskommelse träffats mellan importörer, detaljister och de till fabrikskartellen anslutna företagen, varigenom mattpriserna i Stockholm ytterligare oskäligt fördyrats för konsumenterna.

Linoleummattan är av hygienisk och arbetsbesparande betydelse och har därför med fördel kommit att användas av de mindre inkomsttagarna, varjämte den i stor utsträckning levererats till kommunala och statliga institutioner. Det kapital, som nu huvudsakligen går till kartellskyddade fabrikanter och i Stockholm till likalades kartellskyddade detaljhandlande för linoleummattor, skulle, av de förhandsundersökningar att döma, som verkställt, kunna reduceras med minst 33 procent, därest industrien och handeln med varan vore fria och ej på sätt som här angivits monopoliserade. Priserna på sådana mattor äro nu nära dubbelt så höga som före kriget. Linfrö, som är en viktig beståndsdel, har emellertid icke undergått tillnärmelsevis samma prisförändring. Kork- och korkavfallspriserna visa däremot en avsevärdare stegring, vilket troligen åtminstone delvis är beroende på en sedan 1910 verksam kartellsammanlutning av korkavfallssäljarna. Fabrikspriset för en tryckt linoleummatta, 1.8 mm. tjock och 2 m. bred, är nu 5:35 kr. pr meter. De tidigare priserna på denna matta samt å linfrö — uträknade efter importstatistiken — vid samma tillfällen framgå av nedanstående tabell:

	T. p. l. ur matta	Pr 100 kg. linfrö Kr.
1913	3: —	30: —
1914	3: —	22: 34
1915	—	25: 30
1916	—	24: —
1917	4: 90 å 6: 90	125: —
1918	6: 90	69: 90
1919	9: 25	72: 90
1920	9: 25	68: 94
1921	7: 85	30: 70
1922 ¹⁶ / _s	7: 20; senare 6: 85	29: 74
1923	5: 90	30: 80
1924 ²⁸ / _s	5: 60: ¹ / ₆ 5: 35	30: 35
1925	5: 35	37: 25
1926	5: 35	29: 30

Ovanstående exempel har anförts för att visa, att en monopolistisk organisation, som uppenbart missbrukar sin ställning, dock kunnat undgå att bli föremål för undersökning från de statliga organens sida. Det finns helt visst andra liknande företeelser, som hittills undgått den allmänna uppmärksamheten. Det effektivaste skyddet mot dylika allt mer vanliga företeelser inom näringslivet är offentligheten, som väcker konsumenternas reaktion mot skattebeläggande monopol. Utifrån dessa synpunkter synas också statsmakterna ha resonerat, när riksdagen år 1925 antog *lagen om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar*. Denna lags syfte anges i dess § 1 på följande sätt:

I fråga om företag eller sammanslutning, som avser produktion eller bearbetning av varor eller andra förnödenheter, handel, bankrörelse, försäkringsrörelse eller transportverksamhet, och som kan antagas vara av monopolistisk natur, läger Konungen, när skäl därtill äro, förordna, att undersökning, på sätt i denna lag sägs, skall äga rum till utredning rörande företagets eller sammanslutningens inverkan på pris- eller omsättningsförhållanden här i riket.

I maj 1927 avhölls i Genève den kända internationella konferensen, som bl. a. ingående behandlade frågan om ett särskilt organ för övervakande av internationella trustar och karteller. Kommerskollegium yttrar i sitt utlåtande över Kooperativa förbundets skrivelse med hänvisning till nämnda konferens:

Enligt konferensens mening vore emellertid full offentlighet beträffande de internationella sammanslutningarnas karaktär och verksamhet ett av de mest effektiva medlen å ena sidan för att tillförsäkra sådana sammanslutningar av allmännyttig art den allmänna opinionens stöd och å andra sidan för att förhindra uppkomsten av missbruk inom sammanslutningsrörelsen. Konferensen ansåg, att Nationernas förbund borde i samarbete med regeringarna i skilda länder med uppmärksamhet följa nu avsedda former av internationellt samgående inom näringslivet och verkningarna därav på det tekniska framåtskridandet, produktions utveckling, arbetsförhållandena, behovstäckningen och prISRörelsen, samt att Förbundet skulle insamla viktigare data härom i syfte att tid efter annan publicera sådana uppgifter, som kunde vara av allmänt intresse.

Att denna synpunkt om offentlighetens ljus över de monopolistiska företagen verkligen också är riktig och att den verkar återhållande på dylika företags prispolitik kan styrkas med praktiska exempel. När Kooperativa förbundet upptog striden med galoschkartellen, uppstod bland andra monopolsammanslutningar en viss nervositet. Bl. a. utfärdade grynkartellen följande varnande varsel till sina intressenter:

»Dels torde det vara lämpligt att särskilt beträffande gryn en så kraftig sänkning som möjligt vidtages, vilket för övrigt även i Edert intresse torde komma att stimulera avsättningen av paketvaror. Vidare torde det vara nödvändigt att man, med hänsyn till allt upprört tal om mellanhandsvinster och stora profiter å våra mera gängse nödvändighetsvaror, går fram med stor försiktighet, då det gäller fastställandet av dessa förtjänster.»

På grund härav hemställde Kooperativa förbundet, att kartellerna skulle »åläggas att hos offentlig myndighet registrera alla avtal, som beröra de i kartellerna ingående företagens rörelsefrihet med avseende å tillverkning, prissättning, inköp och försäljning».

Skrivelsen remitterades till kungl. kommerskollegium som infordrade yttranden från de auktoriserade handelskamrarna, Sveriges industriförbund och Sveriges köpmannaförbund. Samtliga handelskamrar avstyrkte tanken på registrering och förfäktade den fria handelns princip, som de ansågo härigenom skulle äventyras. Även erinrade flera av dem, att en dylik offentlighet över svenska företags prispolitik skulle undergräva deras ställning gentemot utländska konkurrenter. Smålands och Blekinge Handelskammare förklara, »att kartellerna äro både ur producenternas och konsumenternas synpunkt nyttiga» och påstå, att »därest så icke vore förhållandet, skulle ingalunda kartellbildningarnas antal så avsevärt ökats i alla länder». De uttala också, att »konsumenternas intressen äro tillräckligt skyddade genom gällande lag mot missbruk». I samma uttalande förekommer också den upplysningen, att många prisöverenskommelser äro muntliga — och alltså oåtkomliga både för 1925 års lag och den utbyggnad därav, som Kooperativa förbundet föreslagit, vilket onekligen visar en icke ringa grad av förtänksamhet hos vissa av denna landsändas näringsidkare. Denna handelskammare anser sig också kunna uttala, att framställningen skett »i reklamsyfte». Liknande synpunkter anföras av handelskammaren för Örebro och Västmanlands län, som anser, »att förslaget endast är ett led i Kooperativa förbundets intensiva kampanj för Kooperationen och utgör ett värtaligt vittnesbörd om de stridsmetoder, som härvid tillämpas».

Sveriges industriförbund, vars utlåtande är undertecknat av Vilhelm Lundvik, fann den föreslagna generella registreringen verka störande och betungande för de lojala utövarna av handel och industri. Kartellbildning med utländska företag skulle försvåras, »då den utländska industrien givetvis kan tänkas hellre avstå från samarbete med svenska företag än prispå sina inre affärsangelägenheter åt offentligheten». Förbundet bestrider också, att det svenska bolaget har muntligen eller skriftligen ingått i kartell med den internationella trusten, »utan endast tillämpat de prisnoteringar, som varje år sättas av det inom branschen ledande engelska företaget». Differensen mellan en dylik lojalitet mot det engelska bolaget och ett träffat kartellavtal torde vara obetydlig.

Sveriges köpmannaförbund, vars yttrande är undertecknat av herrar G. A. Thunholm och Erik Nygren, anför ungefär samma synpunkter som industriförbundet. Dessutom förklarar det, att Kooperativa förbundets uppgifter om Forshagabolaget äro fullständigt missvisande och osanna. Det bestrides både att Forshagafabriken är med i kartellen och att någon dylik existerar medan linoleumhandlarna inbördes och mellan dessa och deras leverantörer.

Ur kommerskollegii yttrande må anföras följande:

»I utlåtande den 15 mars 1922 över trustlagstiftningskommitténs år 1921 afgivna betänkande med förslag till lag om vissa åtgärder beträffande monopolistiska företag och sammanslutningar har kollegium i huvudsak angivit sin principiella ståndpunkt till monopollagstiftningsfrågan. Kollegium gav däri uttryck åt den meningen, att det genom lämpligt statsorgan borde åstadkommas en permanent kontroll över monopolistiska företag och sammanslutningar, men betonade, att de statliga regleringsåtgärderna borde inskränkas till sådana bestämmelser, som avse förhindrande, så vitt möjligt, av monopolväsendets avarter och beivrande av uppenbara missbruk. Med hänsyn till den depression, vari näringslivet vid den tiden befann sig, ansåg kollegium emellertid, att det borde kunna

anstå med genomförandet av en dylik lagstiftning och tillsättandet av lämpligt inspektionsorgan, men förordade, att vissa förberedande åtgärder och utredningar skulle vidtagas.

Då Kungl. Maj:t sedermera i proposition (nr 110) till 1925 års riksdag framlade förslag till lagstiftning i ämnet, uttalade föredragande departementschefen, att det dåmera allmänt medgaves, att en kontroll i en eller annan form borde åvägabringas till förhindrande av missbruk genom monopolistiska sammanslutningar, men betonade å andra sidan, att enighet rådde därom, att det gällde att förebygga missbruken utan att hindra eller skada den lojala sammanslutningsrörelsen. På grund av de starkt skiljaktiga meningarna angående sättet för vinande av ett lämpligt kontrollorgan och angående riktlinjerna för dess verksamhet ansåg departementschefen, att varsamhet borde iakttagas och att det vore riktigast att för det dåvarande lösa frågan endast i viss begränsad omfattning. Sedan närmare erfarenhet vunnits, kunde detta spörsmål framdeles upptagas till förnyat allsidigt övervägande.

I enlighet med denna uppfattning gick det i propositionen innefattade förslaget allenast ut på befogenhet för Kungl. Maj:t att, när skäl därtill förefunnes, förordna om undersökning rörande monopolföretags- eller monopolsammanslutnings inverkan på pris- eller omsättningsförhållandena här i riket. Förslaget vann, utan någon väsentlig ändring, riksdagens bifall och lag i ämnet utfärdades den 18 juni 1925 (nr 223).

Under den tid, som därefter förflutit, har, så vitt kollegium har sig bekant, allenast i två fall inträffat, att Kungl. Maj:t med stöd av lagen i fråga förordnat om undersökning av monopolsammanslutning, nämligen beträffande kvarnindustrien samt jästindustrien. I fråga om den sistnämnda är utredningen, som uppdragits åt kollegium, ännu icke slutförd. Kollegium har dessutom i anledning av remiss att yttra sig rörande en ifrågasatt dylik utredning beträffande bryggeriindustrien. Med hänsyn härtill är kollegium i likhet med de hörda näringsorganisationerna av den uppfattningen, att sådan erfarenhet näppeligen kan ha vunnits rörande verkningarna av nämnda lag, att ytterligare lagstiftningsåtgärder på detta område redan nu kunna anses vara motiverade. Vad i den remitterade framställningen därutinnan anförts synes kollegium i varje fall icke utgöra tillräckliga skäl härför, och kollegium har sig icke heller i övrigt bekant, att de monopolistiska strävandena inom näringslivet skulle sedan lagens tillkomst ha så utvecklats eller till sin karaktär så förändrats, att frågan om ytterligare lagstiftningsåtgärder på området ännu kan anses aktuell.

Vad angår den av Kooperativa förbundet förordade registreringen av alla kartellavtal skulle — såsom också av näringsorganisationerna framhållits — en dylik åtgärd uppenbarligen stå i strid med den till grund för 1925 års lag liggande principen, att ett statligt ingripande bör äga rum allenast i de fall, där missbruk av monopolställningen kan antagas föreligga. Ett allmänt registreringstvång av den art, som Kooperativa förbundet åsyftat, innebär nämligen redan i och för sig ett sådant ingripande. Därtill kommer, att en dylik registrering uppenbarligen skulle i många fall kunna lända företagen till väsentlig olägenhet och skada även med hänsyn till fullt legitima och lojala konkurrensintressen. Även därutinnan skulle sålunda en åtgärd i den av Kooperativa förbundet angivna riktningen bryta med de hittills i vårt land godtagna förutsättningarna för monopollagstiftningen.

Gentemot de i många yttranden upprepade förklaringarna, att Forshagablaget icke är anslutet till den internationella kartellen vitsordar likväl kollegiet att det »träffats avtal om en mera fast finansiell kombination mellan vissa företag i branschen inom olika länder. Under ledning av Die Deutschen Linoleum-

werke A/G., Berlin, som representerar den väsentligaste delen av den tyska produktionen av hithörande fabrikat, lära sålunda de tyska, schweiziska, svenska, norska och lettländska företagen ha sammanslutit sig till en kontinental linoleumunion, vilken under formen av ett 'holding'-bolag förvärvat aktiemajoriteten i de anslutna företagen».

Kollegiet uttalar därefter, att det visserligen icke känner innehållet i detta kartellavtal, men påpekar, att i den mån svenska intressen härav beröras, *kunna erforderliga upplysningar vinnas genom tillämpning av 1925 års lag om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar*. Att nu *utbygga* denna lag på sätt, Kooperativa förbundet föreslagit, ville icke kollegiet tillstyrka.

Kungl. Maj:t resolverade den 11 maj 1928, att framställningen icke skulle till någon åtgärd föranleda.

I anledning härav ingav Kooperativa förbundet den 22 maj 1928 en förnyad framställning till Kungl. Maj:t, vari förbundet dels ytterligare motiverar sitt förslag om registrering av kartellerna, dels ock upptager till bemötande påståendena, att dess uppgifter om Forshagabolaget skulle vara oriktiga. Ur denna senare inlaga må följande återges:

»Kooperativa förbundets avsikt med den föreslagna åtgärden är att befrämja ekonomisk frihet inom svenskt näringsliv. De hemliga kartellavtalen verka i rakt motsatt riktning och binda företagare vid en ordning, som strider emot den frihetssträvan, vilken i tal och skrift förfäktas av de flesta sakkunniga inom dessa områden. Den ekonomiska konferens, som hölls under maj månad 1927 i Genève, uttalade även den meningen, att full offentlighet i fråga om internationella sammanslutningars karaktär och verksamhet vore ett av de mest effektiva medlen att förhindra missbruk av olika slag från kartellsammanslutningar, samtidigt som full offentlighet skulle tillförsäkra sådana sammanslutningar av allmännyttig art den allmänna opinionens stöd. En engelsk liberal ekonomisk kommission, i vilken bland andra framstående personer professor Keynes är medlem, har under april månad innevarande år utgivit ett betänkande i fråga om bl. a. monopolorganisationer. Även i detta framhålles, att ett offentliggörande av kartellavtalen är det bästa medlet att motverka uppkomsten av en osund kartellbildning.

Kooperativa förbundet föreslog i sin ovannämnda skrivelse till Konungen, att kartellerna skulle åläggas att hos offentlig myndighet registrera alla avtal, som beröra de i kartellerna ingående företagens rörelsefrihet med avseende å tillverkning, prissättning, inköp och försäljning. Detta förslag gick således icke ut på att staten på något sätt skulle ingripa gentemot kartellerna, utan innebar endast, att ett register skulle finnas tillgängligt för allmänheten, liksom aktiebolagens balansräkningar nu finnas inom Kungl. Patent- och Registreringsverket. Detta offentliggörande av aktiebolagens balansräkningar har icke ansetts som något klandervärt ingrepp gentemot aktiebolagen, utan i stället har denna registreringsskyldighet påkallats för att bereda allmänheten tillfälle att bedöma den ekonomiska ställningen för respektive företag. Det kan enligt Kooperativa förbundets mening icke innebära större tvång på den lojala sammanslutningstendens, vilken gör sig gällande inom näringslivet, därest överenskommelser, som beröra rörelsefrihet, prissättningar, inköp och försäljningar, skulle inregistreras på motsvarande sätt. Däremot synes det, som om företag, vilka i illojalt prissyfte utnyttja kartellsammanslutningarna, skulle stävas i sina förehavanden genom den offentlighet, som blev en följd av den föreslagna registreringen.

Det är just detta, som Kooperativa förbundet ansett vara önskvärt. Ett avtal, som är till förmån för konsumenterna genom att medverka till tekniskt framåtskridande och ett förbilligande av försäljningsorganisationen, kan väl offentliggöras utan att skada företagen. Däremot skulle de illojala sammanslutningarna motverkas.»

För att styrka sin uppgift om den kartellartade sammanslutningen mellan linoleumhandlarna anför förbundet följande skrivelse från Sveriges Linoleumhandlares Centralförening:

»Härmed hava vi äran meddela Eder att här nedan nämnda linoleumfabrikanter på initiativ av Sveriges Linoleumhandlares Centralförening gjort följande *bestämmelse att träda i kraft den 1 maj 1926*.

Linoleum får under inga förhållanden (oavsett kvantiteten) säljas till ett pris, som ej med minst 5 % överstiger fabrikantens officiella prislista (d. v. s. priset fritt förtullat svensk kusthamn vid öppen sjöfart, samt med jämväg till Härnösand och Östersund och stationer söder därom. Till nordligare stationer fraktfritt Långsele). Från grundpriset får ej, innan dessa 5 % påläggas, vare sig kassarabatt eller event. kursdifferens avdragas.

Varan må ej heller lämnas franko utan skall priset avse fritt banvagn eller båt säljarens ort med undantag för de fall, då varan expedieras direkt till kunden från fabriken.

Priset för papp får ej sättas lägre än 0:25 per kvm.

Priset för påläggning får ej sättas lägre än 0:65 pr kvm., och gäller beträffande frakten för papp det samma för linoleum.

I samband härmed tillåta vi oss bringa till Eder kännedom, att nedan nämnda fabrikanter på föreningens begäran bestämt, att bifogade prislista skall gälla för *detaljhandeln i Stockholm* fr. o. m. den 1 maj 1926.

Av densamma framgår, att priserna gälla för kvantiteter upp till 200 kvm., varför den här ovannämnda bestämmelsen, för Stockholms vidkommande, får tillämpas endast för kvantiteter därutöver, som avse försäljning av samma färg, mönster och kvalitet. Det bör emellertid ligga i vars och ens intresse att använda minimikalkylen endast i fråga om verkligt stora leveranser och att i andra fall söka tillämpa de i bifogade prislista fastställda noteringarna.

Vi hava av de underhandlingar, som förts med fabrikanterna, trots oss förstå, att de ej skulle vara obenägna stödja bifogade prislista för hela Sveriges detaljhandel med linoleum, blott de vore övertygade om att majoriteten av handlarna verkligen önska detta.

Endast genom stor anslutning till föreningen kan detta mål nås och uppmana vi Eder därför att insända den å bifogade postanvisningsblankett fastställda årsavgiften för 1926.

Linoleum Aktieb. Forshaga.
 Jas. Williamson & Son.
 The Linoleum Manufacturing Co., Ltd.
 The Greenwich Inlaid Linoleum Co., Ltd.
 Barry, Ostlere & Shepherd, Ltd.
 Michael Nairn & Co., Ltd.
 Dundee Floorecloth & Linoleum Co., Ltd.
 The Fife Linoleum Co., Ltd.
 The Corticine Floor Covering Co., Ltd.
 John Hare & Co.
 Miles, Sykes & Son, Ltd.
 Deutsche Linoleum Werke Hansa.
 Delmenhorster Linoleum Fabrik. Anker-Marke.

Germania Linoleum Werke A-G.
 Linoleum Fabrik Maximiliansau.
 Bremer Linoleum Werke.
 N. V. Nederlandsche Linoleumfabriek.
 Libauer Wachstuch- & Linoleum-Werke A-G.
 S. A. del Linoleum di Giubiasco.
 The Antwerp Floorcloth & Linoleum Co.
 Rylands & Sons, Ltd.

Stockholm, poststämpelns datum.

Högaktningsfullt

Sveriges Linoleumhandlares Centralförening.»

När Kooperativa förbundet i sin skrivelse den 30 augusti 1927 lämnade en redogörelse för Linoleum A.-B. Forshagas ställning, så skedde detta för att lämna ett exempel på hur en monopolprissättning kan upprätthållas utan att den är offentligen känd. Kooperativa förbundet vänder sig icke mot den vinst, som bolaget eller andra företag genom en rationell organisation eller andra lojala medel i fri tävlan kan erhålla å sin verksamhet. Men när vinsten skapas genom att produktionen nedskäres och monopolpris tillämpas i samförstånd med inhemska eller utländska företagare med stöd av högt tullskydd, då äro vinster-na, enligt vårt sätt att se, klandervärda.

Även denna Kooperativa förbundets framställning föranledde ingen Kungl. Maj:ts åtgärd.

Vi ha icke velat ifrågasätta, att Kungl. Maj:t skulle ha vidtagit åtgärder för en lagstiftning om generell registrering av alla landets truster och karteller. De skäl däremot, som särskilt kungl. kommerskollegium anfört, synas oss befogade. Men å andra sidan synes oss uppenbart, att de två inlagorna till fullo styrkt, att här förelåg ett sådant fall, då 1925 års s. k. antitrustlag bort komma i tillämpning. Kritikens påstående, att den svenska allmänheten pressats till en obehövlig fördyring av linoleumfabrikaten med cirka 33 %, är icke vederlagd, ej heller uppgiften om linoleumhandlarnas egen kartellsammanslutning. Visserligen kan det invändas, att när ett monopol framträder i den internationella kartellens form, så förmår det enskilda landet sällan att genom konkurrens eller lagstiftning ingripa mot kartellens prispolitik. Men när statsmakterna själva vidtaga åtgärder för att åtminstone låta offentlighetens ljus falla över en dylik prispolitik, är detta helt visst till medborgarnas fromma. Den indignation, som därigenom kan uppväckas, är en moralisk faktor av betydelse och kan skapa en återhållsamhet i allmänhetens köplust, för vilken kartellen helt visst är känslig. Det gives också exempel på, huru internationella företag, när i officiell form en belysning av deras prispolitik skett, funnit med sin egen ekonomiska fördel förenligt att mot det berörda landet visa större hänsyn.

Alldeles oavsett om eller i vilken grad en tillämpning av 1925 års antitrustlag mot nämnda kartell kunnat föranleda en reducering i dess oskäligen priser, synes det oss uppenbart, att här förelegat ett fall, där Kungl. Maj:t i överensstämmelse med nämnda lags ordalydelse, anda och mening bort tillämpa den-

samma i syfte att skydda medborgarna mot en skadlig prispolitik. Kungl. Maj:ts uraktlåtenhet i detta fall finna vi så mycket mer anmärkningsvärd, som den berörda kartellen i sitt handlande representerar en allmän tendens inom vida lager i det moderna näringslivet, en tendens, mot vilken det bör tillkomma statsmakten att med de medel, lagstiftningen anvisat, reagera.

Av det anförda framgår, att vi ansett utskottet beträffande ifrågavarande ärenden hava bort hos riksdagen göra anmälan enligt § 107 regeringsformen mot föredragande departementschefen, statsrådet Hamrin.

IV.

(Protokoll över jordbruksärenden den 26 oktober 1928.)

1) av herrar *Sävström, David Bergström, Hellberg, Carl Eriksson, Akerberg, Jansson* i Edsbäcken, *Borg, Hallén* och *Fast*, vilka anförde:

Vid granskning av rikets allmänna kartverk för år 1922 anmärktes av revisionen inom riksräkenskapsverket, att chefen för kartverket överste Hult felaktigt utbetalat ett belopp av 1,418 kronor 40 öre, utgörande under sagda år till statstopograferna K. L. Stigmark och G. Santesson för mycket utbetalta ålders-tillägg och därå belöpande dyrtidstillägg.

Genom tvenne särskilda utslag av den 12 mars 1926 fann riksräkenskapsverket, med gillande av anmärkningarna, skäligt förplikta Hult, som jämlikt § 4 mom. 5 i kungörelsen den 2 december 1921 (nr 685) angående beslutanderätten i vissa frågor om fastställelse av löneklass och tillerkännande av ålderstillägg den 23 december 1921 beslutat, att Stigmark och Santesson från och med år 1922 finge åtnjuta anmärkta ålderstilläggen, att ersätta statsverket med tillhoppa 1,418 kronor 40 öre, Hult dock öppet lämnat att hos vederbörande söka sitt åter efter befogenhet.

Hult anförde hos kammarrätten besvär över riksräkenskapsverkets anmärkning och anhöll därvid tillika att, för den händelse riksräkenskapsverkets utslag skulle bli fastställda, av nåd bli befriad från sagda betalningsskyldighet. Genom utslag den 12 mars 1928 fann kammarrätten ej skäl göra ändring i riksräkenskapsverkets utslag, varjämte kammarrätten förordnade, att den av Hult i samband med besvären gjorda nådeansökan skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Över Hults nådeansökan avgåvo såväl statskontoret som kammarrätten yttranden. Statskontorets yttrande var av följande lydelse: »Då till stöd för den gjorda ansökningen icke blivit anförda några ömmande omständigheter, får statskontoret, med framhållande tillika av de konsekvenser ett bifall skulle kunna medföra, i underdånighet hemställa, att ansökningen icke måtte föranleda någon Eders Kungl. Maj:ts åtgärd. Därest Eders Kungl. Maj:t finner skäl bifalla förevarande ansökning, torde Eders Kungl. Maj:t vid det förhållande, att här ifrågavarande avlöningsförmåner utgå efter av riksdagen givna grunder, anse sig förhindrad låta bero vid de gjorda utbetalningarna, utan

lärer Eders Kungl. Maj:t i sådant fall vilja bemyndiga statskontoret att från nionde huvudtitelns anslag till extra utgifter till översten Hult utbetala vad han på grund av kammarrättens utslag visar sig hava till statsverket utbetalat.»

Kammarrätten hemställde, att Kungl. Maj:t täcktes med hänsyn till föreliggande omständigheter låta vid de anmärkta utbetalningarna bero.

Kammarrättsrådet Bäckström, vilken var föredragande i kammarrätten av översten Hults besvär och nådeansökan, avstyrkte denna och anförde härvid följande: »Då i målet är fråga om till ordinarie befattningshavare i statens tjänst för mycket utbetald avlöning jämte dyrtidstillägg därå samt klaganden icke ens påstått, att han ej skulle av vederbörande kunna återfå vad han genom överklagade utslaget ålagts att inbetala, kan jag ej tillstyrka klagandens ansökan, att vid de anmärkta utbetalningarna låta bero.»

Den 26 oktober 1928 beslutade Kungl. Maj:t, på föredragning av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet Johansson, att med hänsyn till i ärendet förekommande särskilda omständigheter medgiva, att av nionde huvudtitelns anslag till extra utgifter 1928—1929 må av statskontoret till Hult utbetalas ersättning för vad han visar sig hava utgivit på grund av kammarrättens ifrågasvarande utslag den 12 mars 1928.

Vi ha funnit detta statsrådets rådslag vara ur flera synpunkter anmärkningsvärt. Här gäller det avlöningsförmåner åt ordinarie befattningshavare i statens tjänst, vilka förmåner blivit av riksdagen fastställda. Kungl. Maj:t kunde således ej låta vid de gjorda utbetalningarna bero, utan ersattes dessa från nionde huvudtitelns anslag för extra utgifter. Det kan ifrågasättas huruvida Kungl. Maj:t äger att meddela nåd i dylika fall. Efterskänkande av felaktigt utbetalta statsmedel måste enligt vår mening ske med största varsamhet och endast i de fall, där ömmande omständigheter föreligga samt när den som verkställt den felaktiga utbetalningen bevisar, att han ej kan få sitt åter av den till vilken utbetalningen ägt rum. I förevarande fall ha icke kunnat påvisas några ömmande omständigheter av avgörande beskaffenhet, lika litet som det förebragts någon utredning om eller bevis för att ej Hult skulle bliva ersatt av de personer, som erhållit för mycket utbetald avlöning. Detta framgår av såväl statskontorets utlåtande som kammarrättsrådet Bäckströms yttrande. Stigmark och Santesson ha icke vare sig bestritt återbetalningsskyldigheten eller visat, att de ej kunnat återbetala utdömt belopp. Visserligen har översten Hult i såväl sin besvärsskrivelse som i av honom ingivna påminnelser i ärendet framhållit, att skäl funnits för hans åtgärd att uppflytta Stigmark och Santesson i högre löneklass, men ha såväl statskontoret som kammarrätten i sina utslag underkänt dessa skäl.

Av ovan angivna skäl ha vi ansett, att konstitutionsutskottet bort hos riksdagen göra anmälan enligt § 107 regeringsformen mot föredragande departementschefen, statsrådet Johansson.

2) av herr *Thulin*, som under anförande, att Kungl. Maj:t grundlagsenligt icke torde kunna meddela nåd i det fall, som avses i den av herrar Sävström m. fl. reservationsvis framställda anmärkningen, förenat sig med reservanterna i deras anmärkningsyrkande.

V.

(Protokoll över jordbruksärenden den 13 september 1928.)

av herrar *Sävström, Strömberg, Thulin, G. W. Hansson, Vennerström, Engberg, Borg och Fast*, vilka anförde:

I skrivelse den 30 december 1927 till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet hade Svenska avelsdjursexportföreningen anhållit, bland annat, om vidtagande av åtgärder för begränsning av införande till riket av slaktdjur och kött från de baltiska staterna.

Över denna framställning hade kommerskollegium och lantbruksstyrelsen den 19 mars 1928 avgivit infordrat gemensamt utlåtande samt därvid överlämnat yttranden i ärendet från Sveriges allmänna exportförening och lantbruksattachén i Riga W. Silfverhjelm.

I skrivelse den 17 januari 1928 hade Gotlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder till mildrande av den konkurrens å den svenska kött- och slaktdjursmarknaden, för vilken svenska lantbrukare utsattes genom införseln till riket av slaktdjur och kött, och hade utskottet därvid särskilt framhållit såsom önskvärt, att charkuterivaror, i vilka utländskt kött ingår, måtte åsättas stämpel angivande detta förhållande. Över sistnämnda framställning hade medicinalstyrelsen och lantbruksstyrelsen den 10 april 1928 avgivit infordrat gemensamt utlåtande.

Därjämte hade *ej mindre* friherre Arvid de Geer i Hanaskog med flera på grund av uppdrag vid möte den 8 februari 1928 med lantmän i Östra Göinge härad anhållit, bland annat, om vidtagande av åtgärder för hindrande av införseln till riket av kött och kreatur, *än även* And. Henriksson i Vinstorp med flera i egenskap av vid lantmannamöte i Lund den 9 februari 1928 utsedda deputerade hemställt, bland annat, att Kungl. Maj:t till skyddande av den svenska köttproduktionen måtte vidtaga vissa angivna åtgärder i fråga om införsel till riket av slaktdjur och kött samt beredning och saluhållande här i riket av köttvaror av utländskt ursprung. I sistnämnda framställning hade instämt dels ett flertal personer i Skåne enligt 8 av dem undertecknade listor, *dels ock* i skrivelse den 9 februari 1928 Sydöstra Skånes lantbruksklubb och Ingelstads distrikt av Kristianstads läns hushållningssällskap.

I skrivelse den 8 mars 1928 hade Värmlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott anhållit, bland annat, om utfärdandet av bestämmelser rörande märkning av utländska kött- och charkuterivaror m. m.

Vidare hade inkommit nedannämnda framställningar i ämnet:

1) framställning av november 1926 från firman M. Henningsons kreatursexport i Malmö med flera, varöver lantbruksstyrelsen den 13 januari 1927 avgivit infordrat utlåtande;

2) särskilda framställningar den 8 november 1927 från P. Jeppsson i Almedal med flera, den 25 i samma månad från firman M. Henningsons kreatursexport i Malmö med flera, den 1 december 1927 från Södermanlands läns och

Kronobergs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott samt den 8 i sistnämnda månad från Älvsborgs läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott, över vilka framställningar medicinalstyrelsen och lantbruksstyrelsen efter remisser avgivit gemensamt utlåtande den 19 december 1927;

3) framställning den 9 november 1927 från Rekarne lantbruksklubb, varöver lantbruksstyrelsen avgivit infordrat utlåtande den 20 december 1927;

4) särskilda framställningar den 13 december 1927 från svenska fåravelsföreningen, den 15 i nämnda månad från Malmöhus läns hushållningssällskap, samma dag från Älvsborgs läns norra hushållningssällskap, översänd av lantbruksstyrelsen med skrivelse den 18 januari 1928, och den 18 februari 1928 från lantbrukaren Hugo Johansson i Katrineholm på grund av uppdrag vid möte samma dag med lantbrukare i västra Södermanland, ävensom från följande hushållningssällskaps förvaltningsutskott, nämligen den 16 december 1927 från Kalmar läns södra, Blekinge läns och Hallands län, den 20 i samma månad från Östergötlands läns, den 2 januari 1928 från Göteborgs och Bohus läns, den 4 februari 1928 från Västmanlands läns och den 16 april 1928 från Uppsala läns; samt

5) framställning den 14 januari 1928 från Stockholms slakteriidkare och kommissionshandlareförening u. p. a., varöver kommerskollegium, generaltullstyrelsen och lantbruksstyrelsen den 2 mars 1928 avgivit infordrat gemensamt utlåtande.

Slutligen hade riksdagen i skrivelse den 29 maj 1928, nr 255, anhållit, att Kungl. Maj:t måtte utfärda skärpta kontrollföreskrifter beträffande till riket införda köttvaror och djurfett i huvudsaklig överensstämmelse med vad riksdagen i skrivelsen angivit.

Inom jordbruksdepartementet hade därefter utarbetats förslag till ändrade bestämmelser rörande införsel till riket av idisslande djur och svin, bestämmelser angående ursprungsbeteckning å kött efter från utlandet införda idisslande djur och svin, ändrad lydelse av vissa delar av förordningen den 30 september 1921 (nr 581) angående kontroll vid införsel till riket av köttvaror och djurfett samt bestämmelser rörande beredning och saluhållande av vissa köttvaror av utländskt ursprung.

Över nämnda förslag hade till följd av remisser utlåtanden avgivits av medicinalstyrelsen, generaltullstyrelsen, lantbruksstyrelsen, kommerskollegium, samtliga länsstyrelser och Sveriges charkuteri- och slakteriidkares riksförbund, varefter förslagen undergått överarbetning i jordbruksdepartementet.

Kungl. Maj:t fann gott att den 13 september 1928 besluta utfärda:

dels kungörelse angående införsel till riket av idisslande djur och svin;

dels kungörelse om ändrad lydelse av vissa delar av förordningen den 30 september 1921 angående kontroll vid införsel till riket av köttvaror och djurfett;

dels ock kungörelse med vissa bestämmelser rörande beredning och saluhållande av vissa köttvaror av utländskt ursprung.

Vid undertecknandet av handelsavtal mellan Sverige och Finland den 14 december 1927 utväxlade de båda ländernas regeringar följande noter:

1) Från utrikesminister Löfgren till Finlands minister i Stockholm.

Stockholm den 14 december 1927.

Herr Envoyé.

I samband med handelsavtalsförhandlingarna mellan Sverige och Finland hava från finsk sida önskemål framställt om lättnader i avseende å vissa för närvarande i Sverige gällande kontrollbestämmelser vid införsel från Finland av hästar, klövbärande djur och nötkött samt levande växter och växtdelar.

Med anledning härav har jag äran meddela, att i angivna hänseenden följande lättnader kunna från svensk sida ställas i utsikt:

1) *i fråga om hästimporten från Finland*, under förutsättning att detta land är fritt från sådan smittsam husdjurssjukdom, som kan på hästar överföras:

att den föreskrivna karantänstiden, som nu utgör minst 48 timmar, nedsättes till minst 24 timmar;

att de karantänsbehandlade hästarna, sedan desamma underkastats föreskrivet malleinögonprov, må ställas till ägarens förfogande, mot en av denne på tro och heder avgiven förbindelse att, intill dess meddelande ingått om utfallet av den å provet verkställda undersökningen, hålla karantänsveterinären underrättad om den plats, där djuren finnas;

att nu gällande föreskrifter angående desinfektion av hovar och underben på de karantänsbehandlade hästarna upphävas, varigenom karantänskostnaderna skulle komma att minskas med 4 kronor;

att avgiften för undersökning av blodprov sänkes från 5 till 3 kronor; och

att djurägaren tillåtes att tillsvidare, så länge svårartad smittsam husdjurs-sjukdom, såsom mul- och klövsjuka, icke förekommer i Finland, själv lämna foder för djurens utfodring.

2) *i fråga om importen från Finland av nötkreatur, får och svin*:

att, så länge Finland är fritt från mera svårartad smittsamma husdjurs-sjukdomar, införsel därifrån må äga rum förutom till de städer, som för närvarande äro öppna för sådan införsel, nämligen Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg, jämväl till följande städer i Norrland, där karantänsanstalter för husdjur finnas, nämligen Haparanda, Umeå och Sundsvall eller eventuellt Härnösand, under i huvudsak samma villkor som gälla beträffande införsel öfver Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg, alltså bland annat

att djuren underkastas 24 timmars karantän;

att djuren omedelbart efter karantänsbehandlingen under karantänsveterinärens uppsikt nedslaktas; samt

att bestämmelserna i kungl. kungörelsen den 24 februari 1927 (nr 41) angående importstämpel å kött efter från utlandet införda idsslande djur och svin vid köttets besiktning iakttagas;

3) *i fråga om importen från Finland av nötkött*:

att i samband med fastställande av nya taxor beträffande avgifter för veterinärbesiktning av infört, från Finland härrörande nötkött dessa avgifter nedbringas vid införsel öfver Stockholm till åtminstone 2 öre pr kg., varvid avgifterna icke skola överstiga för svenskt nötkött utgående avgifter av motsvarande slag, samt vid införsel öfver orter utom Stockholm till åtminstone 1 1/2 öre pr kg.; samt

4) *i fråga om importen av levande växter och växtdelar*:

att i kungl. kungörelsen den 8 april 1927 föreskrivna restriktioner och for-

maliteter upphävas i fråga om införseln till Sverige av köksväxter med ovanjordiska växtdelar.

I anslutning till ovanstående har jag äran meddela, att Kungl. Maj:ts regering är beredd vidtaga erforderliga åtgärder i syfte att bringa ovan angivna lätnader i tillämpning senast vid tidpunkten för ikraftträdandet av det denna dag undertecknade handelsavtalet mellan Sverige och Finland.

Mottag, herr envoyé, försäkran om min utmärkta högaktning,

(undert.) Löfgren.

2) Från Finlands minister i Stockholm till utrikesminister Löfgren.

Stockholm den 14 december 1927.

Eders Excellens,

I samband med handelsavtalsförhandlingarna mellan Finland och Sverige hava från finsk sida önskemål framställts om lätnader i avseende å vissa för närvarande i Sverige gällande kontrollbestämmelser vid införsel från Finland av hästar, klövbärande djur och nötkött samt levande växter och växtdelar.

I anledning härav har Eders Excellens genom en denna dag dagtecknat note, vars emottagande jag härmed har äran erkänna, meddelat mig, att i angivna hänseenden följande lätnader kunna från svensk sida ställas i utsikt.

1) *i fråga om hästimporten från Finland* under förutsättning att detta land är fritt från sådan smittsam husdjurssjukdom, som kan på hästar överföras:

att den föreskrivna karantänstiden, som nu utgör minst 48 timmar, nedsättes till minst 24 timmar;

att de karantänsbehandlade hästarna, sedan desamma underkastats föreskrivet malleinögonprov, må ställas till ägarens förfogande, mot en av denne på tro och heder avgiven förbindelse att, intill dess meddelande ingått om utfallet av den å provet verkställda undersökningen, hålla karantänsveterinären under rättad om den plats, där djuren finnas;

att nu gällande föreskrifter angående desinfektion av hovar och och underben på de karantänsbehandlade hästarna upphävas, varigenom karantänskostnaderna skulle komma att minskas med 4 kronor;

att avgifter för undersökning av blodprov sänkes från 5 till 3 kronor; och

att djurägaren tillåtes att tillsvidare, så länge svårartad smittsam husdjursjukdom, såsom mul- och klövsjuka, icke förekommer i Finland, själv lämna foder för djurens utfodring;

2) *i fråga om importen från Finland av nötkreatur, får och svin:*

att, så länge Finland är fritt från mera svårartade smittsamma husdjursjukdomar, införsel därifrån må äga rum förutom till de städer, som f. n. äro öppna för sådan införsel, nämligen Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg, jämväl till följande städer i Norrland, där karantänsanstalter för husdjur finnas, nämligen Haparanda, Umeå och Sundsvall eller eventuellt Härnösand, under i huvudsak samma villkor, som gälla beträffande införsel över Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg, alltså bl. a.

att djuren underkastas 24 timmars karantän;

att djuren omedelbart efter karantänsbehandlingen under karantänsvetrinärens uppsikt nedslaktas; samt

att bestämmelserna i Kungl. Kungörelsen den 24 februari 1927 (nr. 41) angående importstämpel å kött efter från utlandet införda idisslande djur och svin vid köttets besiktning iakttagas;

3) *i fråga om importen från Finland av nötkött:*

att i samband med fastställande av nya taxor beträffande avgifter för ve-

terinärbesiktning av infört, från Finland härrörande nötkött dessa avgifter nedbringas vid införsel över Stockholm till åtminstone 2 öre pr. kg., varvid avgifterna icke skola överstiga för svenskt nötkött utgående avgifter av motsvarande slag, samt vid införsel över orter utom Stockholm till åtminstone 1½ öre pr. kg.; samt

4) i fråga om importen av levande växter och växtdelar:

att i Kungl. Kungörelsen den 8 april 1927 föreskrivna restriktioner och formaliteter upphävas i fråga om införseln till Sverige av köksväxter med ovanjordiska växtdelar.

I anslutning till detta meddelande har Eders Excellens ytterligare konstaterat, att Kungl. Maj:ts regering är beredd vidtaga erforderliga åtgärder i syfte att bringa ovan angivna lättnader i tillämpning senast vid tidpunkten för ikraftträdandet av det denna dag undertecknade handelsavtalet mellan Finland och Sverige.

I det jag å min regerings vägnar har äran meddela, att densamma med största tillfredsställelse konstaterar, att ovanberörda lättnader av Kungl. Maj:ts regering ställts i utsikt och skola bringas i tillämpning i avseende å införseln till Sverige från Finland, får jag i Republikens regerings namn framhålla, vilken vikt man från finskt håll fäster vid dessa och ytterligare lättnader i dessa avseenden. Särskilt i fråga om avgifter för veterinärbesiktning i Sverige av från Finland härrörande nötkött har jag äran uttala förhoppningen att Kungl. Maj:ts regering måtte medverka därtill, att denna avgift vid införsel över Stockholm måtte nedbringas till samma höjd som vid införsel över andra orter i Sverige.

Mottag, Eders Excellens, försäkran om min synnerliga högaktning.

(undert.) Verner Söderhjelm.

Här utlovade alltså den svenska regeringen lättnader i avseende å vissa för det dåvarande gällande kontrollbestämmelser vid en införsel från Finland, bl. a. att bestämmelserna i kungl. kungörelsen den 24 februari 1927 (nr 41) angående importstämpel å kött efter från utlandet införda idisslande djur och svin skulle vid köttets besiktning iakttagas, och i sin svarsnot framhöll den finska regeringen, vilken vikt man på finskt håll fäste vid de i den svenska noten i utsikt ställda lättnaderna och *ytterligare* sådana i angivna avseende.

Kungl. kungörelsen den 24 februari 1927 (nr 41) med bestämmelser angående importstämpel å kött efter från utlandet införda idisslande djur och svin var av följande lydelse:

Kungl. Maj:t har — sedan genom kungörelse den 14 maj 1920 (nr 191) förordnats, att införsel till riket av idisslande djur och svin må tillsvidare äga rum allenast till Göteborg, Hälsingborg, Malmö eller Stockholm samt under villkor att djuren efter genomgången karantänsbehandling omedelbart nedslaktas i offentligt slakthus i importorten — funnit gott förordna,

dels att kött efter från utlandet jämlikt bestämmelserna i förenämnda kungörelse infört nötkreatur, får, get eller svin, därest det vid besiktning enligt lagen angående köttbesiktning och slakthus den 10 oktober 1913 (nr 239) be-tecknats såsom godkänt, skall tillsvidare försees med stämplor i blå färg, innehållande ordet »Import» i minst 0.5 centimeter höga bokstäver, vilka stämplor skola i närvaro och under kontroll av vederbörande besiktningsman anbringas invid den vanliga slakthusstämpeln till samma antal som denna enligt efter-följande möster:

'dels ock att med dylik importstämpel försett kött icke må vid besiktning jämlikt förordningen den 10 oktober 1913 (nr 242) angående kontroll vid utförsel av kött godkännas för utförsel med mindre medicinalstyrelsen därtill lämnar tillstånd.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 april 1927, då kungörelsen den 17 maj 1923 (nr 125) med bestämmelser angående importstämpel å kött efter från utlandet införda svin upphör att gälla.

Det alla, etc.

Den 11 maj 1928 sattes ovanstående kungörelse ur kraft genom utfärdandet av *kungörelsen nr 107* med bestämmelser angående importstämpel å kött efter från utlandet införda idisslande djur och svin. Denna nya kungörelse var av följande lydelse:

Kungl. Maj:t har — sedan genom kungörelse denna dag (nr 106) förordnats, att införsel till riket av idisslande djur och svin må tillsvidare äga rum allenast till Göteborg, Hälsingborg, Malmö, Stockholm, Sundsvall, Umeå och Haparanda samt under villkor att djuren efter genomgången karantänsbehandling omedelbart nedslaktas i importorten — funnit gott förordna som följer:

1. Införes jämlikt bestämmelserna i förenämnda kungörelse till stad, där offentligt slakthus finnes, nötkreatur, får, get eller svin, skall köttet av sagda djur, därest det vid besiktning enligt lagen angående köttbesiktning och slakthus den 10 oktober 1913 (nr 239) betecknats såsom godkänt, förses

med stämplrar i blå färg innehållande ordet »Import» i minst 0.5 centimeter höga bokstäver, vilka stämplrar skola i närvaro och under kontroll av vederbörande besiktningsman anbringas invid den vanliga slakthusstämpeln till samma antal som denna enligt omstående mönster:

2. Sker införsel, varom i 1 mom. förmäles, till stad, där offentligt slakthus ej finnes, skall köttet av de införda djuren förses med stämplrar i blå färg, upptagande ordet »Import» i minst 3 centimeter höga bokstäver; och skola stämplarna i närvaro och under kontroll av vederbörande karantänsveterinär anbringas på sätt och till antal, som är föreskrivet i fråga om stämpling av kött vid den offentliga inrikes köttkontrollen, enligt nedanstående mönster:

IMPORT

3. Kött, som är försett med importstämpel, som ovan avses, må icke, även där utförsel av dylikt kött eljest kan jämlikt förordningen den 10 oktober 1913 (nr 242) angående kontroll vid utförsel av kött äga rum, godkännas för utförsel med mindre medicinalstyrelsen därtill lämnar tillstånd.

Denna kungörelse träder i kraft den 15 maj 1928, då kungörelsen den 24 februari 1927 (nr 41) med bestämmelser angående importstämpel å kött efter från utlandet införda idisslande djur och svin upphör att gälla.

Det alla, etc.

Den 13 september 1928 utfärdades kungörelsen nr 352, som i sin tur satte kungörelsen av den 11 maj ur kraft. Den nya kungörelsen lydde:

Kungl. Maj:t har funnit gott förordna som följer:

1 §.

Införsel till riket av idisslande djur eller svin från land eller landsdel, varifrån dylik införsel jämlikt gällande bestämmelser till förekommande av smittsamma husdjurssjukdomars införande i riket eljest är tillåten, må tillsvidare äga rum allenast till Göteborg, Hälsingborg, Malmö, Stockholm, Sundsvall, Umeå och Haparanda samt under villkor, att djuren efter genomgången karantänsbehandling omedelbart nedslaktas i importorten och att nedslaktningen verkställas i offentligt slakthus, om sådant finnes.

Nötkreatur, får, get eller svin må ej införas av annan än den, som anmält sig såsom importör av sådana djur hos länsstyrelsen i det län, där importorten är belägen. Vid införseln skall importören hos vederbörande tullmyndighet förete av behörig tjänsteman utfärdat bevis om att dylik anmälan gjorts.

Det åligger ej mindre tullmyndigheten att tillse, att införda djur omedelbart efter ankomsten till riket under tullbevakning avföras till karantänsanstalt, än även karantänsveterinären att övervaka, att efter genomgången karantänsbehandling djuren på sätt nyss nämnts omedelbart bliva nedslaktade.

Vid karantänsbehandling av sålunda införda djur må befrielse äga rum från den undersökning med tuberkulin, som i vissa fall är föreskriven i 7 § 2 mom. av kungörelsen den 9 december 1898 (nr 127) angående vad iakttagas bör till förekommande av smittsamma husdjurssjukdomars införande i riket.

2 §.

Kött av nötkreatur, får, get eller svin, som införts till riket jämlikt bestämmelserna i 1 §, skall, där ej köttet vid besiktning enligt lagen den 10 oktober 1913 (nr 239) angående köttbesiktning och slakthus funnits vara otjänligt till människoföda, förses med stämplar i svart färg, upptagande ordet »Utländskt» i minst 2,5 centimeter höga bokstäver enligt nedanstående mönster. Stämplarna skola anbringas till samma antal och på samma platser, som föreskrivas i fråga

UTLÄNDSKT

om stämpling av kött vid den offentliga inrikes köttkontrollen, samt i närvaro och under kontroll av, där införseln skett till stad, i vilken offentligt slakthus finnes, vederbörande besiktningsman och eljest karantänsveterinären.

3 §.

1 mom. Medicinalstyrelsen äger att, efter prövning i varje särskilt fall, på villkor styrelsen finner skäl föreskriva medgiva undantag från i 1 § givna föreskrifter.

2 mom. Kött, som försetts med stämpel enligt föreskrifterna i 2 §, må icke, ändå att utförsel av dylikt kött eljest kan jämlikt förordningen den 10 oktober 1913 (nr 242) angående kontroll vid utförsel av kött äga rum, godkännas för utförsel med mindre medicinalstyrelsen därtill lämnar tillstånd.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 november 1928, då kungörelsen den 11 maj 1928 (nr 106) angående vissa bestämmelser rörande införsel till riket av idisslande djur och svin samt kungörelsen samma dag (nr 107) med bestämmelser angående importstämpel å kött efter från utlandet införda idisslande djur och svin skola upphöra att gälla.

Det alla etc.

Samma dag utfärdades *kungörelsen nr 353* om ändrad lydelse av vissa delar av förordningen den 30 september 1921 (nr 581) angående kontroll vid införsel till riket av köttvaror och djurfett. Denna nya kungörelse lydde:

Kungl. Maj:t har funnit gott förordna, att 2, 12, 15, 22 och 23 §§ i förordningen den 30 september 1921 angående kontroll vid införsel till riket av köttvaror och djurfett skola, 22 § i nedan angiven del, erhålla följande ändrade lydelse:

2 §.

1 mom. Köttvara eller djurfett må ej utom i fall, som i 2 mom. avses, direkt eller efter transitförsändning införas till riket utan att hava undersökts enligt bestämmelserna i denna förordning och därvid godkänts till införsel.

Från nötkreatur, får, get svin eller häst härrörande köttvaror av annat slag än saltade eller torkade magar och tarmar må utom i fall, som i 2 mom. avses, ej införas av annan än den, som anmält sig såsom importör av sådana varor hos länsstyrelsen i det län, där importorten är belägen. Vid införseln skall importören hos vederbörande tullmyndighet förete av behörig tjänsteman utfärdat bevis om att dylik anmälan gjorts.

2 mom. Ändå att sådan undersökning, som i 1 mom. sägs icke ägt rum, eller sådan anmälan, som där föreskrives, ej gjorts, må köttvara eller djurfett införas till riket:

a) såvida varan genom behandling, som av medicinalstyrelsen för dylikt ändamål godkänts, på sådant sätt gjorts oanvändbar till människoföda, att dess förväxling med till dylik föda duglig vara förhindras;

b) i fråga om vara, avsedd till tekniskt bruk, såvida de villkor, som medicinalstyrelsen må äga att i det särskilda fallet föreskriva till förhindrande av varans användning till människoföda, behörigen fullgjorts; och

c) beträffande andra varuslag, än som i 5 § 1 mom. förtecknas, även eljest, därest varans beskaffenhet gör det uteslutet, att den är avsedd att förtäras av människor.

12 §.

1 mom. Har köttvara eller djurfett, som i 5 § 1 mom. avses, vid undersökning, varom i 4 § förmåles, befunnits vara av sådan beskaffenhet och i sådant skick, som i 6—9 §§ för varan föreskrives, skall, utom i fråga om oemballerat färskt kött av hare, kanin och fågel, varan eller dess emballage till bevis om att varan godkänts till införsel och till utmärkande av dess utländska ursprung åsättas stämpel i svart färg innehållande orden »Utländskt» och »Godkänt» samt namnet på det samhälle, där undersökningen sker.

2 mom. Kött, som omförmåles under litt. a) i 5 § 1 mom., och åtföljande organ skola åsättas stämplat av kvadratisk form med sida av 5.5 centimeters längd enligt efterföljande mönster. Stämplatarna skola anbringas till samma antal och på samma platser, som föreskrives i fråga om stämpling av kött vid den offentliga inrikes köttkontrollen.

<p>UTLÄNDSKT GODKÄNT</p> <p>(Samhällets namn)</p>

Varje stycke oemballerat färskt kött av de under litt. h) i 5 § 1 mom. nämnda djurslagen med undantag av hare, kanin och fågel skall åsättas minst en sådan stämpel, som nyss nämnts.

Övriga i 5 § 1 mom. avsedda varor skola stämplas å emballaget med stämplat av rektangulär form med 6 centimeters höjd och 10 centimeters längd enligt nedanstående mönster. Minst en stämpel skall anbringas å varje särskild del av godset. Är vara innesluten i ytteremballage, må dock, där varan ej är hänförlig till de under litt. b) eller e) i 5 § 1 mom. upptagna varuslag, stämplat anbringas å ytteremballaget.

<p>UTLÄNDSKT GODKÄNT</p> <p>(Samhällets namn)</p>

3 mom. Till utmärkande av varans utländska ursprung skall därjämte minst ett märke, upptagande ordet »Utländskt», anbringas å korvvara, som avses under litt. g) i 5 § 1 mom., ävensom å originalemballage om vara, hänförlig till de under samma litt. omförmälda köttkonserver, pastejer, buljongtärningar och köttextrakt, såvida ej å originalemballaget finnes på varaktigt sätt anbragt beteckning, som tydligt angiver varans utländska ursprung. Bokstäverna i märket skola vara tryckta med svart färg på vit botten, minst 1.5 centimeter höga, tydliga och kraftiga såsom efterföljande mönster utvisar. Märket skall fästas på sådant sätt, att skälig trygghet vinnes, att det ej faller bort från varan.

UTLÄNDSKT

4 mom. Stämplor och märke, varom i denna paragraf stadgas, skola anbringas i närvaro och under kontroll av vederbörande veterinär.

Stämplor tillhandahållas av medicinalstyrelsen mot ersättning.

Stämplarna skola, då de icke användas av vederbörande veterinär, förvaras av honom på sådant sätt, att de icke kunna åtkommas av obehörig person.

15 §.

Det åligger hälsovårdsnämnd och fryshusförvaltning att föranstalta därom, att alla med här ifrågavarande kontroll sammanhängande åtgärder ske utan onödig tidsutdräkt eller annan olägenhet för importören.

För undersökning samt för anbringande av stämpel och märke, som i 12 § omförmälas, utgår avgift enligt taxa, som, sedan vederbörande länsstyrelse efter hörande av hälsovårdsnämnden samt ifråga om undersökning och stämpling i fryshus jämväl dess förvaltning därtill uppgjort förslag, fastställas av medicinalstyrelsen.

22 §.

Denna förordning skall icke äga tillämpning å

a) färskt kött — — — hushåll;

b) vara — — — Sverige;

c) vara — — — ort;

d) till enskild person såsom försändelse från utlandet inkommen vara av slag, som angives under litt. b), g), h), i) eller k) i 5 § 1 mom., därest varupartiets sammanlagda vikt icke uppgår till mer än 8 kilogram samt mottagaren till vederbörande tullmyndighet avlämnar på heder och tro avgiven försäkran, att han icke driver yrkesmässig rörelse med beredning, försäljning eller servering av vara av ifrågavarande slag eller är i sådan rörelse anställd samt att varan är avsedd att förbrukas enbart av mottagaren eller hans hushåll.

23 §.

Är vara, som i 3 § 1 mom. avses, vid ankomst till samhälle, som i samma paragraf omförmälas, åtföljd av intyg av svensk legitimerad veterinär, utvisande att varan är av svenskt ursprung, må densamma utan hinder av bestämmelserna i 5 § godkännas till införsel, allenast vid undersökning, varom i 4 § sägs, befinnes, att varan är tjänlig till människoföda. Vad i 12 § stadgats om stämpling och märkning skall icke äga tillämpning med avseende å dylik vara.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 november 1928.

Det alla etc.

Samma dag utfärdades *kungörelsen nr 354* med vissa bestämmelser rörande beredning och saluhållande av vissa köttvaror av utländskt ursprung. Kungörelsen var av följande lydelse:

Kungl. Maj:t har funnit gott förordna som följer:

1 §.

Med köttvaror förstås i denna kungörelse varor, som räknas till köttvaror enligt förordningen den 30 september 1921 (nr 581) angående kontroll vid införsel till riket av köttvaror och djurfett. Den äger dock icke tillämpning å varor, som härröra från andra djur än nötkreatur, får, get, svin eller häst, och ej heller i fråga om saltade eller torkade magar och tarmar.

2 §.

Köttvaror, som införts till riket eller härröra från nötkreatur, får, get eller svin, som till riket införts jämlikt 1 § i kungörelsen den 13 september 1928 (nr 352) angående införsel till riket av idisslande djur och svin, må ej användas vid beredning av köttvara, avsedd för försäljning till människoföda, av annan än den, som vederbörligen anmält sig till utövande av näringsyrke i allmänhet samt därjämte hos länsstyrelsen gjort särskild anmälan, att han ämnar vid beredning, varom nyss sagts, använda sådana köttvaror och vid anmälan fogat uppgift å ställe, där rörelsen skall utövas. Flyttas rörelsen till annat ställe, skall dessförinnan anmälan därom göras hos länsstyrelsen.

Angående anmälan, som gjorts beträffande rörelse, som avses i denna paragraf, skall länsstyrelsen lämna meddelande till vederbörande polismyndighet och hälsovårdsnämnd.

3 §.

1. mom. Den, som utövar rörelse, som avses i 2 §, skall omedelbart efter varans färdigställande å varan eller, om denna är avsedd att saluhållas i emballage, å detta anbringa minst en sådan stämpel, som omförmäles i 2 § i kungörelsen den 13 september 1928 (nr 352) eller, om dylik stämpel lämpligen ej kan åsättas, minst ett sådant märke, som omnämnes i 12 § 3 mom. i förordningen den 30 september 1921 (nr 581). Märke skall fästas på sådant sätt, att skälig trygghet vinnes, att det ej faller bort från varan.

Åsättande av stämpel, som nyss sagts, vare ej av nöden, därest å varan finnes stämpel, som anbragts jämlikt föreskrifterna i 2 § i nämnda kungörelse eller 12 § 2 mom. i berörda förordning, samt denna stämpel jämväl efter varans beredning tydligt framträder.

2 mom. Beredning av köttvara, å vilken bestämmelserna i 1 mom. äga tillämpning, skall äga rum i särskilt därför avsett rum eller med iakttagande av sådana anordningar, att betryggande kontroll eljest kan utövas däröver, att nämnda bestämmelser varda iakttagna. Den, som driver rörelsen, har att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som i berörda syfte meddelas av vederbörande hälsovårdsnämnd eller polismyndighet.

4 §.

Till människoföda avsedd köttvara, som införts till riket eller härrör från nötkreatur, får, get eller svin, som jämlikt 1 § i ovannämnda kungörelse den 13 september 1928 till riket införts, ävensom inom riket till människoföda beredd köttvara, i vilken ingår sådan köttvara, som nyss nämnts, må ej hållas till salu, med mindre å varan eller, om den saluhålles i emballage, å detta finnes anbragt stämpel eller märke, som angives i 3 §.

Utan hinder av vad sålunda stadgats må saluhållas till riket införd vara, som är innesluten i originalemballage med tydlig beteckning om varans utländska ursprung.

5 §.

1 mom. Polismyndighet samt hälsovårdsnämnd hava att tillse, att föreskrifterna i denna kungörelse efterlevas.

2 mom. Med polismyndighet avses i denna kungörelse i stad polismästaren, där sådan finnes, men eljest stadsfiskalen eller, om stadsfiskalen är befriad från all befattning med polisväsendet, den som närmast under polischefen har inseende över polisväsendet, samt å landet polischefen i orten.

6 §.

Den, som överträder vad i 2 § första stycket eller 3 § 1 mom. eller 4 § stadgats, straffes med böter från och med tjugufem till och med ettusen kronor.

Till samma ansvar vare den förfallen, som underlåter att ställa sig till efterrättelse föreskrift, som meddelats enligt 3 § 2 mom.

7 §.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för överträdelse av denna kungörelse, fortsätter förseelsen, skall för varje gång, åtal därför i laga ordning anhängiggjorts, fällas till det straff, som är stadgat för sådan förseelse.

8 §.

Överträdelse av denna kungörelse åtalas av allmän åklagare vid polisdomstol, där sådan är inrättad, men eljest vid allmän domstol.

9 §.

Böter, som ådömas enligt denna kungörelse, tillfalla kronan.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, förvandlas de enligt allmänna strafflagen.

10 §.

1 mom. I föreskrift, som meddelats enligt 3 § 2 mom., må ändring sökas genom besvär, vilka böra vid talans förlust till länsstyrelsen ingivas inom tjugo dagar efter det klaganden erhöi del av beslutet, dagen då delgivningen skedde likväl oräknad.

2 mom. Emot länsstyrelsens beslut må besvär anföras hos Kungl. Maj:t i jordbruksdepartementet inom den tid, som för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut är bestämd.

3 mom. Överklagat beslut skall utan hinder av besvär lända till efterrättelse, intill dess annorlunda kan bliva i vederbörlig ordning förordnat.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 november 1928.

Det alla etc.

En jämförelse mellan de bestämmelser, som den svenska regeringen i noten den 14 december 1927 lovat iakttaga angående importstämpel å kött efter från utlandet införda idisslande djur och svin vid köttets besiktning, och de bestäm-

melser, som genom utfärdandet av kungörelserna 352, 353 och 354 den 13 september år 1928 infördes att träda i kraft den 1 november 1928, ger vid handen, att de sistnämnda kungörelserna innebära högst anmärkningsvärda både direkta och indirekta skärpningar. Medan kungörelsen den 24 februari 1927 (nr 41) föreskrev, att kött efter från utlandet införda nötkreatur, får, get eller svin, därest det vid besiktning enligt lagen angående köttbesiktning och slakthus den 10 oktober 1913 (nr 239) betecknats såsom godkänt skall tills vidare förses med stämplar i blå färg, innehållande ordet »Import» i minst 0.5 cm. höga bokstäver, vilka stämplar skola anbringas invid den vanliga slakthusstämpeln till samma antal som denna, så har genom septemberkungörelserna 1928 bestämts:

1) att det kött, varom här är fråga, skall förses med stämplar (till samma antal och på samma platser som vid den offentliga inrikes köttkontrollen) i svart färg, upptagande ordet »Utländskt» i minst 2.5 cm. höga bokstäver;

2) att importerad köttvara eller i Sverige beredd köttvara, i vilken kött av utländskt ursprung helt eller delvis ingår, ej får saluhållas, med mindre varan eller emballaget är stämplad på här angivet sätt;

3) att den som önskar importera slaktdjur och kött eller vid beredning av köttvara ämnar använda utländskt kött, skall hos länsstyrelsen därom göra anmälan;

4) att beredning av köttvaror, varå bestämmelserna i kungörelsen nr 354 äga tillämpning, skall ske i särskilt därför avsett rum eller med iakttagande av sådana anordningar, att betryggande kontroll kan utövas däröver att bestämmelserna om stämpling iakttagas.

Det ligger i öppen dag, att dessa i septemberkungörelserna upptagna föreskrifter stå i bestämd strid med den i noten av den 14 december 1927 gjorda utfästelsen om importlättnader.

Ett bevis för att så är fallet föreligger i en note från finsk sida av den 25 oktober 1928, vari en formlig erinran göres mot föreskrifterna i de nya författningarna, enkanterligen kungörelsen nr 354, och vari hävdas, att dessa författningar stå i strid, om ej med ordalagen i det svensk-finska handelsavtalet, så dock med andan i den notväxling om lättnader i avseende å vissa svenska kontrollföreskrifter rörande införsel från Finland av hästar, slaktdjur, nötkött m. m., som ägt rum i samband med avtalets undertecknande. Redan innan de nya författningarna hunnit utfärdas, hade meddelandena om desamma framkallat misstämning i Finland och föranlett finska regeringen att genom sin beskickning i Stockholm framföra de finska exportörernas synpunkter samt uttala önskemål om att de beramade bestämmelserna icke måtte föranleda någon åtgärd.

Vid 1928 års riksdag hade motioner väckts om restriktiva åtgärder beträffande importen av köttvaror och levande djur. I anledning av dessa motioner avlät riksdagen den 29 maj en skrivelse (nr 255) av följande lydelse:

Till Konungen.

Uti tvenne inom riksdagens båda kamrar gjorda framställningar, som återfinnas i motionerna nr 51 och 214 inom första kammaren samt i de med dessa likalydande motionerna nr 131 och 374 inom andra kammaren, har uppmärksamheten fästs, genom motionerna nr 51 och 131 därå, att kontrollföreskrifterna beträffande kött efter importerade levande djur och importerat kött vore otillfredsställande, samt genom samtliga motionerna därå, att dylika föreskrifter saknades i fråga om varor, framställda av sådant kött; och hava motionärerna hemställt, att åtgärder måtte vidtagas i ämnet.

I den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver har yttrande över motion nr 214 inhämtats från medicinalstyrelsen; och hava yttranden över bägge framställningarna i ärendet därjämte avgivits av lantbruksstyrelsen och Sveriges allmänna lantbrukssällskap.

Riksdagen vill till en början erinra om stadgandet i 9 § lagen om köttbesiktning och slakthus den 10 oktober 1913 (nr 239), enligt vilket Eders Kungl. Maj:t äger att, utan hinder av bestämmelserna i nämnda lag, meddela föreskrifter angående kontroll av kött, som införes till riket.

Kontrollen vid införsel av köttvaror och djurfett är reglerad genom förordningen den 30 september 1921 (nr 581) jämte i samband därmed utfärdade följdförfattningar.

Sådan införsel får äga rum endast över vissa städer och andra samhällen, som bl. a. hos hälsovårdsnämnden anställt legitimerad veterinär, vilken medicinalstyrelsen finner kompetent och lämplig att verkställa undersökning enligt förordningen. (Medicinalstyrelsens förteckning upptager för närvarande 38 dylika samhällen. Av dessa är det dock endast fyra — Stockholm, Sundsvall, Härnösand och Haparanda — över vilka någon avsevärd import av färskt kött äger rum.)

Å färskt kött skola finnas i ursprungslandet anbragta stämplat, vilka av medicinalstyrelsen godkänts till bevis, att köttet vid vederbörlig veterinärbesiktning befunnits tjänligt till människoföda. Dylikt godkännande av stämpel (eller märke) må icke av styrelsen meddelas, förrän styrelsen inhämtat kännedom om de i ursprungslandet gällande bestämmelserna rörande den i samband med stämpeln (eller märkets) åsättande företagna besiktningen och funnit dessa bestämmelser vara så avfattade och tillämpade, att säkerhet vinnes för att besiktningen är för sitt ändamål betryggande.

I samband med tullbehandlingen å importorten skall varan besiktigas av hälsovårdsnämndens veterinär i enlighet med föreskrifterna i medicinalstyrelsens kungörelse den 6 mars 1922 (Svensk författningssamling nr 134). Dessa föreskrifter, som äro mycket detaljerade, innehålla bl. a., att undersökningen av färskt kött skall, »i den utsträckning ske kan», utföras i enlighet med bestämmelserna angående veterinärbesiktning vid den offentliga inrikes köttkontrollen.

Godkännes varan vid denna undersökning, skall den åsättas stämpel, innehållande ordet »Import» och namnet på det samhälle, där undersökningen sker. Å varje stycke av färskt kött (d. v. s. fjärdedels kropp i fråga om häst eller större nötkreatur än kalv och halv kropp i fråga om får, get, svin eller kalv) skall anbringas minst en stämpel i svart färg av kvadratisk form med sida av 5 cm längd. Enligt medicinalstyrelsens cirkulär den 29 januari 1923 skola dessa importstämplar åsättas till samma antal och på samma sätt, som gäller för stämplingen vid den inrikes köttkontrollen.

Beträffande motionärernas förslag, i vad de avse skärpta bestämmelser med avseende på ursprungs-beteckning, finner riksdagen vad motionärerna härut-

innan anført vara befogat. Den köpande allmänhetens intresse att veta, varifrån en vara härstammar, synes vara tillgodosett beträffande importerat kött och kött efter importerade levande djur: möjligen torde behöva undersökas, huruvida importstämpelarna bliva enligt nu gällande bestämmelser tillräckligt tydligt och tätt anbragta. Däremot är icke det nämnda intresset, som måste anses vara särskilt stort, då det gäller livsmedel, tillgodosett beträffande varor, framställda av sådant kött. Detta är så mycket betänkligare, som den största delen av ifrågasvarande kött går till svenska charkuterifabriker, vilkas produkter icke behöva märkas såsom importerade varor, även om de däri ingående beståndsdelarna härstamma från utlandet. Riksdagen anser sig därför böra förorda vissa bestämmelser, vilka givetvis måste närmare övervägas, kompletteras och utformas av Eders Kungl. Maj:t.

Sålunda anser riksdagen, att på varje färdig vara — såsom korv, sylta, konserver eller annat —, i vilken helt eller delvis ingår importerat kött eller kött efter importerat djur, bör omedelbart eller å varans förpackning anbringas en stämpel eller ett märke, utvisande varans utländska ursprung, t. ex. »Import» eller hellre »Utländskt».

Vidare borde i varje butik eller annat försäljningsställe, där dylika varor eller från utländska djur härrörande kött saluhålles, finnas ett för allmänheten tydligt anslag, att där försäljas utländska köttvaror. Anslaget bör vara tillräckligt stort och skriften tydlig, exempelvis som i Danmark »tryckt i svart färg på vit botten med 75 mm. höga, tydliga, kraftiga och lättläsliga bokstäver».

För att syftet med de nu antydda föreskrifterna skall vinnas erfordras givetvis, att effektiva kontrollåtgärder vidtagas. För det ändamålet torde det bliva nödvändigt, att importen av levande djur och av kött ävensom tillverkningen av nyssnämnda varor får omhänderhavas endast av sådana firmor, som förklarar sig villiga att underkasta sig av Eders Kungl. Maj:t utfärdade kontrollbestämmelser och därefter erhållit vederbörligt tillstånd att utöva rörelsen. Då antalet orter, över vilka nu ifrågasvarande import kan äga rum, är starkt begränsat, torde det icke möta några större svårigheter att reglera dessa förhållanden.

På grund av vad sålunda anförts får riksdagen anhålla, att Eders Kungl. Maj:t tacktes utfärda bestämmelser i huvudsaklig överensstämmelse med vad riksdagen här ovan angivit.

Det måste enligt vår mening betraktas såsom synnerligen anmärkningsvärt, att regeringen icke ansåg sig böra i någon form underrätta riksdagen om att åtgärder av det slag, som i riksdagens skrivelse begärdes, vore stridande mot andan i den noteväxling, som ägt rum i samband med svensk-finska handelsavtalets undertecknande. Det torde icke hava mött någon svårighet för regeringen att på de vägar, som för dylikt fall stå till buds, ge riksdagen välbehöfliga informationer angående de handelspolitiska och utrikespolitiska förutsättningarna för dess ställningstagande. Ingen föredragningslista från utrikesnämndens sammanträden ger någon som helst antydning om att ens denna institution för kontakt mellan regering och riksdag i hithörande ämnen rådfrågats. Några upplysningar till kamrarna eller deras utskott lämnades veterligen icke från regeringens sida. Ärendet bereddes och avgjordes i utskott och kamrar utan kännedom om vad regeringen i noteväxlingen den 14 december 1927 faktiskt förpliktat sig till.

Men det synes oss vidare anmärkningsvärt, att regeringen, trots sin vetskap om vad den själv i sagda noteväxling förpliktat sig till, ansåg sig kunna

effektuera en under dylika förutsättningar tillkommen riksdagsskrivelse. Av de tre krav riksdagsskrivelsen upptog fann sig regeringen i sina förordningar böra utelämnade dem som gällde uppsättande av anslag i butikerna och licenstvänet, medan den tillmötesgick kravet på bestämmelser om ursprungsbeteckning. I de två utelämnade åtgärdernas ställe införde den emellertid en ny, som i sitt slag också innebar en betydande skärpning, nämligen bestämmelsen att beredning av köttvara, varå förordningen äger tillämpning, skall ske i särskilt rum.

Inför den starka misstämning, som septemberförordningarna skapat i Finland, nödgades den nuvarande svenska regeringen att den 30 november 1928 utse underhandlingsdelegerade, som trädde i underhandling med finska delegerade i Helsingfors den 12 december. I slutprotokollet, upprättat den 17 december, förklarade sig den svenska delegationen beredd att hos sin regering anhålla om vidtagande av sådan ändring i ifrågavarande författningar, att däri intagna föreskrifter om märkning med ordet »Utländskt» ersattes med bestämmelse av innehåll, att vid märkningen skulle användas antingen nämnda ord eller ord, som angav djurens, köttets eller köttvarornas ursprungsland. Delegationen erbjöd sig vidare hemställa, att i anslutning till den vid handelsavtalet fogade deklarationen förklaring måtte meddelas, att bestämmelserna i par. 3, mom. 2 uti septemberkungörelsen nr 354 skulle i fråga om införseln av från Finland härrörande kött, som vore att hänföra till gränstrafiken eller den hävdvunna gränshandeln sjöledes, tillämpas möjligast gynnsamt, så att icke, i och för kontrollen över sådana köttvaror, där icke annat utländskt kött än det här ifrågavarande komme till användning, krävdes anskaffande av särskilda lokaler eller andra anordningar, som komme att i avsevärd grad fördyra densamma. Författningar i överensstämmelse med vad i slutprotokollet hemställts ha sedermera utfärdats om ändrad lydelse av kungörelserna nr 352—354 och ett kungl. brev har avlåtits till Överståthållareämbetet samt länsstyrelserna i Stockholms, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län angående tillämpning av par. 3 mom. 2 i kungörelsen nr 354. Detta brev är avsett att tjäna vederbörande hälsovårdsnämnder och polismyndigheter till ledning vid utfärdandet av de föreskrifter, som enligt sagda moment skola meddelas.

Av vad i detta ärende förelupit synes det oss framgå, att vederbörande regering brustit icke mindre i sin naturliga plikt att hålla riksdagen underkunnig om Sveriges i noteväxlingen den 14 december 1927 gjorda utfästelse än även i plikten att icke i strid med denna utfästelse effektuera riksdagens beslut. Särskilt med hänsyn till nödvändigheten av att regering och riksdag uppträda i samförstånd med varandra i utrikespolitiska frågor, anse vi det vara av vikt, att vad vederbörande regering i detta ärendes handläggning låtit komma sig till last allvarligen påtalas.

På grund av vad sålunda anförts ha vi inom utskottet ansett, att utskottet bort göra anmälan enligt § 107 regeringsformen mot statsminister Ekman, utrikesminister Löfgren samt statsråden Ribbing, Meurling, Pettersson, Almkvist, Lyberg och von Stockenström.
